

Opinnäytetyö (AMK)

Media-alan koulutus

Journalismi

2017

Eino Kossila

ÄÄNI OPASTUKSEN KEINONA

– esimerkkinä audiokierros Turun Luostarinmäellä

Eino Kossila

ÄÄNI OPASTUKSEN KEINONA

- esimerkkinä audiokierros Turun Luostarinmäellä

Opinnäytetyö koostuu sekä tuoteosasta että kirjallisesta osasta.

Tuoteosa on Turun museokeskukselle Luostarinmäen käsityöläismuseoon keväällä 2017 tehty audio-opaskierros. Opastus esittelee sellaisia käsityöläismuseon kohteita ja yksityiskohtia, joista varsinaiset elävät oppaat ja taustamateriaalit eivät kerro.

Audiokierros koostuu kymmenestä nauhoitteesta, jotka museovieras voi kuunnella esimerkiksi älypuhelimellaan. Nauhoitteiden kesto on puolestatoista kolmeen minuuttiin.

Opinnäytetyön kirjallinen osa käsittelee audio-opastuksen rakentamista yleisemmin, mutta tekstissä käytetään esimerkkinä tuoteosaa työstettäessä tehtyjä havaintoja. Kirjallinen osa on hyödynnettävissä kuitenkin mihin tahansa vastaavaan tuotantoon. Sitä voi käyttää oppaana vastaavaa tuotantoa tehdessä.

Mitä ovat audiokierroksen vahvuudet ja heikkoudet? Millaisessa kohteessa audiokierrosta kannattaa käyttää? Miten ja millaisia äänen tehokeinoja kannattaa käyttää? Miten kuulijan katsetta ja sijoittumista kohteessa voi ohjata äänen avulla?

Kirjallisessa osassa perehdyn myös audio-opastuksen käsikirjoittamiseen, sekä siihen, millaisia erityishuomioita liittyy audio-opastuksen käsikirjoittamiseen verrattuna perinteisen radiosisällön, esimerkiksi radiokuunnelman, käsikirjoittamiseen.

Kolmantena aiheena käsitelen varsinaisen audion tuotantoa, teknisiä ratkaisuja sekä hyviksi havaitsemiani käytäntöjä tämänkaltaisen tuotannon teossa.

Tärkeimmät tekemäni havainnot liittyvät pohjatöiden ja suunnittelun perusteelliseen tekoon. Lopputuotanto on pidettävä mielessä aivan alusta lähtien jo tiedonhankintavaiheessa ja käsikirjoitusta laatiessa. Audio-opastuksen puheosuuksia äänitettäessä on syytä työskennellä vähintään työparin kanssa, jolloin toinen voi keskittyä täysin kuuntelemaan ääninäyttelijän työtä.

Tehosteääniä käytettäessä ja niitä audiokirjastoista hankittaessa on alusta asti pidettävä kirjaa äänien lisensoinneista. Tuottaa paljon lisätyötä selvittää käytettyjen äänien taustat vasta lopuksi.

ASIASANAT:

Audio-opastus, ääni, äänimaisema, käsikirjoittaminen, kerronta

Eino Kossila

AUDIO AS A WAY OF GUIDANCE

- As presented in Turku Luostarinmäki handicrafts museum

This thesis consists of two parts: written part and the product.

The product is an audio tour made for Turku Museum Centre at Luostarinmäki handicrafts museum. The tour presents such objects and details, which aren't covered by the actual guided tours and background materials.

The tour consists of ten standalone recordings, which a museum visitor can listen on their smartphone. The recordings are one minute to three minutes long.

Written part of the thesis is about creating an audio tour in general, but I will be making notes and observations based on my own production. However, the written part is applicable to any relating production.

In the Written part I will answer the following questions:

What are the pros and cons of an audio tour, in which kind of venue should an audio tour work best, what kind of sound effects should be used and how, how to guide the listeners sight and location with narration.

I will also give ideas on how to script an audio tour and what kind of special observations I have made regarding writing a script for an audio tour as opposed to a regular radio drama.

The third main subject of the written part is the production of an audio tour. I will go through the technical solutions and practices which I have found to work well when compiling an audio tour such as mine.

The most important discoveries I made, regard the thorough groundwork and planning. The final product has to be kept in mind in the early stages of information seeking and scriptwriting. When recording the narration of an audio tour, the work should be done with a partner, for the very least. The voice actor may then focus on the narration and the producer may fully focus on listening to the work of the actor.

If audio effects from third party are used, notes about their possible licenses should be kept from the very beginning. It requires a lot of work to find out the licenses later.

KEYWORDS:

Audio tour, voice, soundscape, scriptwriting, narration

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LUOSTARINMÄEN KÄSITYÖLÄISMUSEO	7
2.1 Museon esittely	7
2.2 Opaskierroksen kohteet ja niiden erityispiirteet	7
2.3 Audio-opastuksen käyttö Luostarinmäellä	10
3 AUDIO-OPASTUS	12
3.1 Audio-opastus käytännössä	12
3.2 QR-koodi	13
3.3 Audio-opastuksen vahvuudet ja heikkoudet	14
3.4 Audio-opastus ja mobiilitekniikka maailmalla sekä Suomessa	15
4 KÄSIKIRJOITTAMINEN	19
4.1 Tiedonhankinta	19
4.2 Käsikirjoituksen suunnittelu	21
4.3 Kuulijan katseen ja sijoittumisen ohjaaminen	23
4.4 Käsikirjoituksen viimeistely	24
5 ÄÄNIMAISEMAN LUOMINEN	27
5.1 Äänimaiseman suunnittelu	27
5.2 Signaali ja kohina	28
5.3 Audiokirjastot	29
5.4 Itse tuotettavat äänet	29
5.5 Lisenssit	30
6 ÄÄNITTÄMINEN JA LEIKKAAMINEN	32
6.1 Puheen äänittäminen ja spiikkaus	32
6.2 Editointikäytännöt	33
6.3 Leikkaaminen	34
7 LOPUKSI	36
LÄHTEET	38

LIITTEET

Liite 1 Käsikirjoitus Luostarinmäen käsityöläismuseon audio-opastukseen

Liite 2 Kysymysluettelo Luostarinmäen käsityöläismuseon asiantuntijan haastatteluun

KUVAT

Kuva 1. Audio-opastuksen etusivu Luostarinmäen käsityöläismuseon nettisivuilla, 11

Kuva 2. QR-koodi, 13

Kuva 3. Turun Linnan Soundcloud-soitin, 17

Kuva 4. Turun Linnan Soundcloud-soitin upotettuna Linnan verkkosivuille, 17

Kuva 5. Mobiilinäkymä Turun Linnan Soundcloud-soittimesta, 18

Kuva 6. viiden sekunnin tauko ottojen välillä, 31

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tuoteosan aiheena on tehdä Turun Museokeskuksen hallinnoimalle Luostarinmäen käsityöläismuseolle opastettu audiokierros, jonka avulla museovieras voi tutkia museon yksityiskohtia omaan tahtiinsa.

Perusajatuksena on Luostarinmäen kierrosta tehdessä alusta asti ollut, ettei audiokierros ole päällekkäinen museon varsinaisen näyttelyn kanssa, vaan kierros esittelee sellaisia museon kohteita, joista tietoa ei ole vierailijalle muuten tarjolla. Audiokierros toimii siis varsinaista museokäyntiä vahvistavana lisänä, eikä sen ole tarkoitus kilpailla esimerkiksi elävän oppaan kanssa. Tuoteosaa tehdessäni vakuutuin siitä, että audiokierrosta voi käyttää myös varsinaisen oppaan asemesta, esimerkiksi silloin, kun elävää opasta ei ole saatavilla.

Perinteisen opastuksen järjestäminen maksaa kesätyöpaikkailmoitusten selaamisen mukaan museokohteille palkka- ja työnantajakustannuksissa noin 1 300 — 1 500 € kuukaudessa. Kesäkuukaudet ovat suomalaisen museokentän sesonkiaikaa, joten opastuksen järjestäminen maksaa kesäkauden ajalta arviolta 3 900 — 4 500 €. Arvio perustuu kuukausipalkan kertomiseen kolmella, eli kesä-, heinä-, ja elokuun kustannukset per henkilö. Audiokierroksen kustannukset taas ovat kertaluontoisia, eikä tuotanto vaadi julkaisun jälkeen varsinaista ylläpitoa, ellei audio-opastusta ole jostain syystä tarve päivittää.

Opinnäytetyön kirjallisen osan aluksi esittelen Luostarinmäen Käsityöläismuseota sekä kohteet, jotka valikoituivat osaksi tuoteosan audiokierrosta. Sitä seuraavassa osassa käsittelem audiokerronnan lainalaisuuksia lähdekirjallisuuden kautta ja vertaan tutkimuskirjallisuutta omiin havaintoihini. Lisäksi vertailen audio-opastuksen etuja ja heikkouksia perinteiseen opastukseen verrattuna. Viimeisissä osissa käyn läpi tuotantoprosessia. Esittelen lähdekirjallisuuden kautta itse hyväksi havaitsemiani toimintatapoja kulttuuri-kohteesta tehtävässä tiedonhankinnassa, kuulijan huomion ohjaamiseksi, audio-opastuksen käsikirjoittamiseksi, elävän äänimaiseman luomiseksi ja varsinaisen äänityksen käytäntöjä.

Pyrin tutkimusosassa löytämään vastauksia kysymyksiin: mitä ovat audiokierroksen vahvuudet ja heikkoudet? Miten ja millaisia äänen tehokeinoja kannattaa käyttää? Miten kuulijan katsetta ja sijoittumista kohteessa voi ohjata äänen avulla?

2 LUOSTARINMÄEN KÄSITYÖLÄISMUSEO

2.1 Museon esittely

Luostarinmäki on ainut yhtenäinen puutaloalue, joka välttyi vuoden 1827 Turun palolta ja on säilynyt tähän päivään asti. Alue on sittemmin museoitu ja se esittelee käsityöläisten elämää Turussa 1700- ja 1800-luvuilla. Museoalue muodostuu 18 pienestä korttelista, joiden 200 vuotta vanhat talot sijaitsevat alkuperäisillä paikoillaan. (Puhakka, Sjöberg-Pietarinen 2010, 6.)

Ensimmäinen maininta Luostarinmäen muuttamisesta siksi ulkoilmamuseoksi, joka se tänä päivänä on, löytyy Åbo Underrättelseristä, vuodelta 1908. Taitelija Axel Haartman kirjoitti tuona kesänä lehteen artikkelin, jossa hän totesi, että kaupungilla on Luostarinmäessä valmis ulkoilmamuseo (Puhakka, Sjöberg-Pietarinen 2010, 6.) Keskustelunaloitus kohtasi tuolloin kovaa vastustusta, eikä asiassa edetty vielä vuosikymmeniin.

Keskustelua käytiin julkisesti noin kolmen vuosikymmenen ajan. Vuonna 1937 päätettiin, että Luostarinmäen taloista tehtäisiin käsityöläismuseo. Esikuvana Luostarinmäelle oli Århusin Den Gamle By -museo Ruotsissa. Museon avajaiset olivat 29. kesäkuuta 1940. (Puhakka, Sjöberg-Pietarinen 2010, 6.)

Nykyään Luostarinmäen Käsityöläismuseo on vakiinnuttanut paikkansa kulttuurikaupunki Turun historiallisena museona. Museossa vieraillee vuosittain noin 40 000 kävijää, jotka kiertävät museota joko omaan tahtiinsa tai osallistuvat kesäkaudella järjestettävillä opaskierroksille. (Turun kaupunki 2017)

Ennen audio-opaskierrosta kierroksille on päässyt mukaan isommassa ryhmässä joko etukäteen sovittuna ajankohtana tai museon omilta nettisivuilta löytyvien opaskierroksien aikataulujen mukaisesti. Välttämättä opaskierrosta ei aina ole saatavilla.

2.2 Audio-opaskierroksen kohteet ja niiden erityispiirteet

Tässä alaluvussa esitellään Luostarinmäen Käsityöläismuseon audio-opaskierroksen kohteet. Huomiota kiinnitetään jokaisen kohteen kohdalla seikkoihin, jotka ovat vaikuttaneet kyseisen kohteen audiotallenteen tekoon: käsikirjoitukseen, äänityöhön ja kuulijan ohjaamiseen. Tässä luvussa esitellään kohteita nimenomaan tuotantoteknisestä

näkökulmasta. Tarkempi historiallinen tieto kohteista on varsinaisessa käsikirjoituksessa (ks Liite 1). Kohteiksi valikoitui jo hyvin varhaisessa suunnitteluvaiheessa joukko Käsityöläismuseon historiallisia yksityiskohtia, joita ei huomioida audio-opastuksessa tai huomioidaan hyvin vähän. Kohteet liittyvät pääosin museon ulkotilojen miljööseen tai rakennusteknisiin yksityiskohtiin.

Katulyhdyt

Luostarinmäen katuja reunustavat harvassa olevat katuvalaisimet. Nykyään ne toimivat sähköllä, mutta 1800-luvulla valonlähteenä oli kynttilä. Audio-opastus keskittyy siihen, miten kynttilät sytytettiin, kuka niistä oli vastuussa ja millainen valon merkitys oli tuohon aikaan. Ääniteknisiä erityispiirteitä ovat erilaiset kynttilän sytytyksen äänet, yölliset äänimaisemat ja katulyhdyn luukun aukeaminen, joiden varaan katulyhty-äänite oli helppo rakentaa.

Ikkunaluukut

Museoalueen talojen ikkunoissa ikkunalasin suojana erityisesti katujen puoleisissa ikkunoissa on puiset luukut. Audio-opastus keskittyy siihen, miten yksityisyyttä vaalittiin Luostarinmäen kapeilla kaduilla. Ääniteknisiä erityispiirteitä rakensin ikkunaluukun sulkeutumisen äänellä, jolla tehdään selkeä ero äänimaisemiin sisällä ja ulkona. Sisätilojen äänimaisemaan lisäsin lattialautojen natinää ja poistin kaiken kaiun pisteäänien taustalta.

Katupeili

Katupeilit ovat talojen ikkunoiden ulkopuolelle kiinnitetyjä peilejä, joista sisällä oleva asukas voi katsella katua tulematta itse huomatuksi. Audio-opastus keskittyy kadun elämään ja siihen, miksi ikkunan pitäminen suljettuna oli kannattavaa. Äänitekniset erityispiirteet haetaan luomalla äänimaisemaan eroja ulko- ja sisätilojen välillä. Sisätiloissa tämä saadaan aikaan poistamalla ääniefektien taustalta kaikki kaiku, jolloin äänet ikään kuin ”uppoavat” ahtaisiin ja täyteen kalustettuihin museohuoneisiin.

Osoitekilpi

Osoitekilvet ovat talojen porteissa olevia numerointeja, joista selviää talon ja pihan numero. Audio-opastus kertoo kilven lisäksi liikkumisesta Turussa. Ääniteknisiä erityispiirteitä ovat muun muassa kertojääänen taustalla kuuluvat lyhyet dialogit, joissa kadunmiehet jutustelevat keskenään.

Kivet portin pielessä

Yhden pihakorttelin portin pielet on suojattu hevoscärryjen osumilta polven korkuisilla suojakivillä. Opastus esittelee lyhyesti, miten kiviä on mahdollisesti työstetty ja mistä ne on ehkä paikalle tuotu. Lisäksi tässä osassa käsitellään liikenneväyliä ja Turun liikennettä. Äänitehosteina kuuluu hevosten ääniä, kärrynpyörien kolinaa ja kadun melua. Kuulokkeilla kuunneltaessa hevoscärryt siirtyvät kuulijan oikealta puolelta vasemmalle. Efekti saadaan aikaan käyttämällä ääntä samanaikaisesti kahdella eri ääniraidalla. Oikean raidan äänentasoja lasketaan samalla, kun vasemman raidan äänentasoja nostetaan.

Tikapuut ja palohaka

Tässä osassa käsitellään Luostarinmäen ja Turun puutalojen paloturvallisuutta. Äänitteen tavoitteena on saada kuulija tähyilemään ylös talojen katoille. Taustäänillä luodaan vaikutelma siirtymisestä alun tulipalon kaaoksesta rauhallisempaan nykyhetkeen. Puheen rytmittäminen on tässä siirtymässä suuressa osassa. Huomasin äänitettä leikatessa, että tauon lyhentäminen tai pidentäminen vain muutamalla sekunnin kymmenyksellä luo huomattavan eron siihen, miten siirtymä onnistuu.

Vesikouru, vesikeppi

Vesi rytmittää Luostarinmäen elämää 1800-luvulla. Äänitteessä esitellään veden merkitystä turkulaisen käsityöläisen elämään vuosina, jolloin vettä ei tule hanasta. Audio on tarkoitettu kuunneltavaksi sellaisella museopihalla, jossa vesikourut ympäröivät jokaisen talon räystästä. Tarkoituksena on saada kuulija pyörähtämään muutaman kerran ympäri vesirakenteita havainnoidessaan. Tässä osassa käytetään paljon vesiefektejä. Taustääninä kuuluu sadetta, veden lotinaa ja valumista saaviin.

Turvekatto

Tässä osassa käsitellään Luostarinmäen museotalojen rakennustekniikkaa. Kuuntelupaikan valinta oli vaikeaa, sillä erilaisia katonrakennustyyliä on museon alueella ripoteltuna eri taloihin. Päädyin sijoittamaan turvekaton sellaiseen kahden tien risteykseen, josta kuulija näkee mahdollisimman pitkälle ja eri puolilla kuulijaa näkyy mahdollisimman monta eri kattorakennetta. Kuulijan ohjaus oli tehtävä hyvin selkeillä ja yksinkertaisilla huomioilla: "tuolla ylärinteellä", "kadun alapäässä", "tämän talon katto".

Köysirata

Tässä osassa esitellään Turun köydenpunontateollisuutta ja sitä, miten köysi käytännössä punotaan. Oli todella vaikeaa saada luotua kuulijalle kuva siitä, miten eri köyden säikeet sidotaan toisiinsa ja miten köyttä kierretään itsensä ympäri, kun varsinaista köysihulua* ei ole museossa nähtävänä. Päädyin jättämään teknisen selostuksen mahdollisimman vähälle ja keskityin enemmän köydenpunojan ja tämän oppipojan väliin dialogiin. Sitä kautta myös työvaiheita oli helpompi tuoda esille.

2.3 Audio-opastuksen käyttö Luostarinmäellä

Päädyin sijoittamaan audio-opaskierroksen vuoteen 1828, jolloin historiallisesti todella merkittävää Turun suurta paloa voitaisiin käsitellä äänitteen kertojalle ajankohtaisena tapahtumana. Audiokierroksen kohteiksi valikoitui joukko museon yksityiskohtia ja näyttelyesineitä, jotka jäävät tällä hetkellä vähälle huomiolle, tai jäävät elävän oppaan kierroksilla kokonaan huomiotta.

Tähän tarkoitukseen audiokierros soveltuu erittäin hyvin. Museovieras voi käydä läpi kierroksen kohteita omatoimisesti, eikä audion kuunteleminen tällöin sido museon henkilökuntaa lainkaan. Tässä suhteessa tuottamani audiokierroksen ei olekaan tarkoitus olla vaihtoehto elävän oppaan käytölle, vaan tukea jo olemassa olevaa opastusta ja kierrosaineistoa.

Lisäksi audiokierros täydentää museon näyttelyä niiden kohteiden osalta, jotka eivät ole tähän asti sisältyneet opastuksiin, eikä niistä ole ollut välttämättä tähän asti tietoa saatavillakaan.

Museon kassalla museovieraalle mainitaan audiokierroksesta sekä opastetaan sen käyttö, esitellään kierroksen kartta ja suositeltu kiertämisjärjestys. Tämän lisäksi museovieras saa kirjalliset ohjeet kierroksen käyttöön joko kassalta jaettavalla esitteellä tai kierroksen aloitussivulla mobiililaitteen internetselaimella.

*Köysihulu on köydenpunonnassa köyden kiristämiseen tarkoitettu pyörä, jota pyörittämällä ohuemmat nyörit saadaan kierrettyä toistensa ympärille.

Ääniopasteet

Luostarinmäeltä löytyy paljon mielenkiintoisia yksityiskohtia. Miksi jokaisen talon nurkalla on palohaka ja miten turvekatot on rakennettu? Tutustu Luostarinmäen arkeen ääniopastusten avulla ja opi lisää!

Voit kuunnella tarinoita paikan päällä tai vaikkapa kotona nojatuolissa. Valitse tarina aiheen mukaan tai kuuntele kaikki järjestyksessä.

Track Name	Play Count
0. Intro - Johdatus Luostarinmäelle	216
1. Katulyhty	133
2. Ikkunaluukut	90
3. Katupeili	92
4. Osoitekilpi	77
5. Kivet portin pielessä	72
6. Tikapuut ja palohaka	149

Turun kaupunki
Luostarinmäen äänikierros

Cookie policy

Kuva 1. Audio-opastuksen etusivu Luostarinmäen käsityöläismuseon nettisivuilla

Audiokierros on toteutettu niin, ettei se vaadi museon henkilökunnalta tämän jälkeen muuta toimintaa tai ylläpitoa. Mahdollista kuitenkin on, että museovieras haluaa kysyä lisäkysymyksiä nauhan kuultuaan. Siksi henkilökunnan on tunnettava audiokierroksen sisältö ja osattava vastata sitä koskeviin kysymyksiin.

3 AUDIO-OPASTUS

3.1 Audio-opastus käytännössä

Audio-opastus on etukäteen nauhoitettu äänite, jonka kuulija voi kuunnella kannettavalta äänilaitteelta, niitä käytetään usein turistikohdeissa, kuten museoissa. (Wikipedia.org)

Luostarinmäkeen tuottamani audio-opastus koostuu yhdeksästä noin 2 minuutin mittaisesta äänitteestä, jotka museovieras voi kuunnella haluamassaan järjestyksessä. Yhdenkään äänitteen kuunteleminen ei vaadi toisen kuuntelemista, vaan jokainen äänite toimii myös itsenäisenä tuotteena yksinään kuunneltuna.

[Luostarinmäen käsityöläismuseon ääniopastus](#)

Tärkeintä audio-opastuksen käyttöönottoa suunnitellessa on pitää mielessä sen helppokäyttöisyys museovieraalle. Mikäli audio-opastuksen käyttö vaatii edes muutamaa minuuttia enemmän perehtymistä, on se monelle museovieraalle liikaa.

Luostarinmäen audio-opastus on tarkoitus kuunnella museovieraan omalta älypuhelimelta. Työ kuulokkeiden hankkimiseksi museolle on tätä kirjoitettaessa vielä kesken, mutta alustavasti käyttäjältä odotetaan omien kuulokkeiden käyttöä.

Työssäni materiaaliin pääsee käsiksi ympäri museoaluetta sijoitettavien QR-koodien kautta tai museon kassalta vieraalle jaettavan esitteen ja siitä luettavien QR-koodien kautta. QR-koodin käyttöä ja taustoja käsitellään tämän opinnäytetyön luvussa 3.2.

Museovieraalle opastetaan QR-koodin lukijan käyttö Käsityöläismuseon kassalla. Lisäksi vieras saa käteensä esitteen, johon on merkitty kierroksen kohteet ja niitä vastaavat QR-koodit. Kun QR-koodin lukee älypuhelimellaan, avautuu mobiililaitteen Internet-selaimeen internetsivun, josta audio-opastus löytyy.

Koska QR-koodi on edelleen monelle vieras, annetaan Luostarinmäen museovieraille myös mahdollisuus käyttää audio-opastusta suoraan url-osoitteiden kautta. Tällöin museovieras kirjoittaa esitteeltä löytyvän url-osoitteen manuaalisesti suoraan mobiililaitteen selaimeen. Url-osoite on kuitenkin käyttäjäystävällisyyden vuoksi oltava mahdollisimman lyhyessä muodossa.

3.2 QR-koodi

QR-koodi eli ruutukoodi on kaksiulotteinen kuviokoodi (ks. kuva 2). Se eroaa yksiulotteisesta viivakoodista siten, että se sisältää informaatiota sekä vaaka- että pystysuunnassa. QR-koodi on kehitetty japanilaisessa Denso Wave -nimisessä yhtiössä 1994. "QR" on lyhenne sanoista "Quick Response". Niin kuin nimi kertoo, koodin sisältö on purettavissa ja luettavissa nopeasti. (Wikipedia.org)

QR-koodeja on helppo tehdä itse Internetistä löytyvillä generaattoreilla. Esimerkiksi www.goqr.me. Generaattoreita löytyy hakukoneista hakusanoilla "QR-code generator". Käytännössä generaattoriin syötetään haluttu tieto, esimerkiksi url-osoite, ja generaattori tuottaa tiedon sisältävän QR-koodin.

Kuva 2: QR-koodi

Päädyn käyttämään Turun Luostarinmäen audio-opastuksessa QR-koodia kahdesta syystä. Toimivan QR-koodin käyttö vastaa yksinkertaisuudeltaan tavallisen selainlinkin käyttöä. Lisäksi sen luominen on tekijälle helppoa.

Toinen syy QR-koodin käyttöön tässä yhteydessä on sen lähes olemattomat kulut. QR-koodin luominen ei maksa mitään. Ainoita kustannuksia voidaan ajatella olevan QR-esitysten painatus, sekä museon ympäristöön sijoitettavien, laminoitujen QR-paneelien asentaminen. Paneeleissa voi yksinkertaisimmillaan olla audio-opastuksen osan otsikko ja QR-koodi, jolla kyseinen äänite aukeaa.

QR-koodi ohjaa käyttäjän nettisivulle, josta audio-opastus kuunnellaan. Nettisivu vaatii toimiakseen riittävän kantokykyisen verkkopalvelimen sekä toimivan ja helppokäyttöisen ulkoasun.

Mikäli museokohteella ei ole riittävästi palvelinkapasiteettia oman selainpohjaisen audiosoitimen pyörittämiseen, voi ongelman ratkaista esimerkiksi upottamalla museon omille sivuille Youtube- tai Soundcloud-pohjaisen soitin-applikaation, jolloin serverirasi- tus kohdistuu näiden palvelujen tuottajille, eikä rasita museokohteen omia verkkosivuja.

Opinnäytetyöni tuotesosassa Luostarinmäen käsityöläismuseo päätyi Soundcloud-pohjai- seen, museon omille sivuille upotettuun soittimeen, joka on liitetty Turun kaupungin vies- tintätoimen käyttämään Soundcloud-tiliin.

3.3 Audio-opastuksen vahvuudet ja heikkoudet

Kävijähaastattelujen mukaan audio-opastuksen vahvuuksina pidettiin yksityisyyttä ja keskittymisrauhaa. Elävän oppaan kanssa kierroksilla kohdetta kierretään usein ryh- mänä, jolloin ihmiset, taustahäly sekä muut huomiota varastavat asiat ympärillä saatta- vat herpaannuttaa keskittymistä.

Audio-opastusta kuunnellessa kuulija sulkeutuu äänitteen sisään. Omassa tuotannos- sani pyrin siihen, että luomani äänimaisemat sulkevat ulkopuoliset häiriöt pois ja pitävät kuulijan keskittyneenä audiolla puhuttuun tekstiin. Tavoitteena on siis luoda mahdollisim- man mukaansatempaava kokemus, joka pitää kuulijan otteessaan muutaman minuutin ajan.

Audio-opastuksen suurin heikkous on sen interaktiivisuuden puute. Elävän oppaan pu- heen voi halutessaan keskeyttää, oppaalta voi kysyä lisäkysymyksiä, tai häntä voi pyytää tarkentamaan äsken sanottua. Audio-opastus ei tarjoa mahdollisuutta samaan. Äänitettä on mahdollista kelata taaksepäin, mutta lisätietoja aiheista ei ole äänitteeltä saatavilla. Selaimesta kuunneltavan audio-opastuksen yhteyteen on kuitenkin mahdollista lisätä tie- toa myös tekstimuodossa, mikä tekee informaation tiivistämisestä ja seuraamista hel- pompaa. Mukaan on mahdollista liittää myös kuvia ja muuta visuaalista informaatiota, esimerkiksi grafiikkaa. (Watson, R. 2017.)

Museohenkilökunta on perehdytettävä audio-opastuksen aiheisiin. Uskon, että moni au- dio-opastuksen kuuntelijoista haluaa saada lisätietoja kuulemaansa. Tällöin museon

henkilökunnan on tunnettava opastuksen sisältö ja oltava valmiina vastaamaan mahdollisiin lisäkysymyksiin.

Toinen haaste on kuulijan mielenkiinnon lopahtaminen. Museokierroksilla ihmiset käyttävät helposti tunnin seisoskellen ja kävellen näyttelyn läpi. Siksi fyysinen uupuminen on seikka joka on otettava huomioon. Myös tylsistyminen on huomioitava. Laita itsesi museovieraan kenkiin ja kysy itseltäsi, miten kauan sinusta tuntuisi mukavalta ja miten kauan jaksaisit olla kiinnostunut tässä yhdessä kohteessa. Tämä on tietysti subjektiivista, mutta se on tekijä joka on huomioitava. (Giansante, 2017.)

Yritykset, jotka tuottavat audio-opastuksia näkökykyisille vieraille pyrkivät pitämään kohteet noin 90 sekuntin mittaisina, ja ylittävät harvoin kahta minuuttia. Tällaiset kohteet eivät sisällä sanallista kuvailua, eli jos kohde vaatii kertojan selittävän laajeemin, mistä on kyse, on äänite tuolloin pidempi, mutta ei missään tapauksessa dramaattisesti pidempi. (Giansante, 2017.)

Kun keskustelimme äänitteiden kestosta museon henkilökunnan kanssa tulimme yksimielisesti siihen päätökseen että tiiviimpi teksti on parempi. Harva jaksaa kuunnella usean kymmenen minuutin mittaista äänitettä kerralla. Yksittäiset audiokierroksen osat eivät tuotannossani vaadi avautuakseen koko audiokierroksen kuuntelemista järjestyksessä. Yksittäisen äänitteet on rakennettu itsenäisiksi ja ne etenevät suoraviivaisesti alusta loppuun ilman viitteitä aikaisempiin tai tuleviin.

Mikäli äänite ei ole riittävän mielenkiintoinen tai se jää laahaamaan jossain kohdassa, on erittäin todennäköistä, että kuulijan keskittyminen herpaantuu. Tätä pyrin omassa tuotannossani ehkäisemään äänimaisemilla ja tehoste-efekteillä.

Huomasin, että kun yksittäisen faktan tai yksityiskohtan auki selittäminen nauhalla tuntuu liian pitkäveteiseltä, kannattaa kuulijan mielenkiintoa pitää yllä efektillä. Tärkeintä on pitää keskittyminen äänitteessä.

3.4 Audio-opastus ja mobiilitekniikka maailmalla sekä Suomessa

Maailmalla äänitetyt kierrokset ovat olleet arkipäivää jo vuosia (Alcatrazcruises.com), mutta ne ovat tähän asti vaatineet suuria investointeja, kun kannettavia soittimia ei ole ollut mahdollista edellyttää kuulijoilta itseltään.

Monissa suurissa turistikohteissa audio-opastus onkin tähän asti hoidettu siten, että kuulija saa kohteeseen tullessaan erillisen soittimen, johon äänite on tallennettu. Tähän

on kuitenkin mobiililaitteiden nopean kehityksen myötä tullut muutos. Smartinsight.com -analytiikkasivuston mukaan mobiililaitteiden käyttäjien määrä on kuronut kiinni kiinteiden pöytäkoneiden käyttäjien määrän vuoden 2013 aikana. Statista.com-tilastotietokannan mukaan mobiililaitteiden käyttäjien määrän odotetaan nousevan 2,32 miljardiin vuoden 2017 aikana.

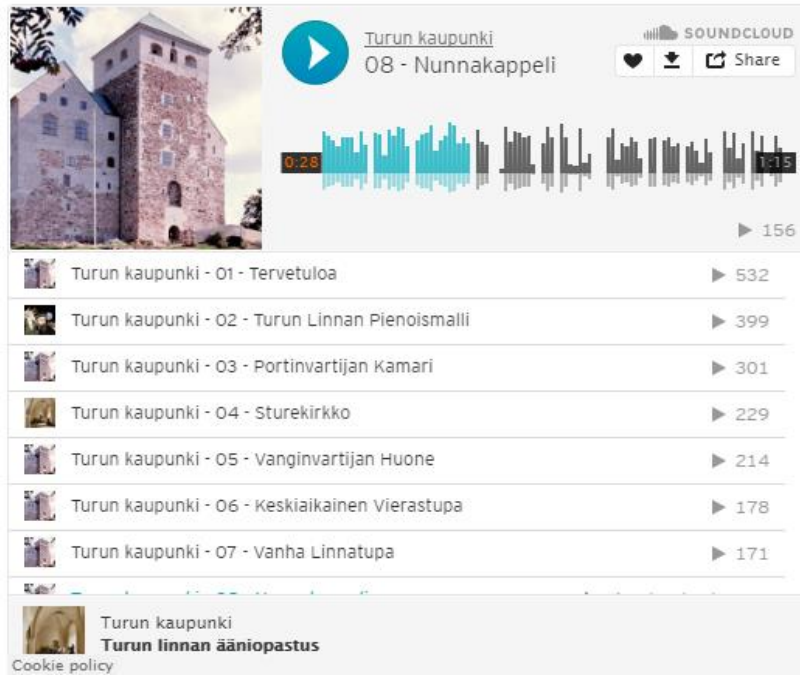
Nyt nekin kohteet, jotka perinteisesti on tunnettu audio-opaskierroksistaan ja valmiista kannettavista soittimista, ovat investoineet mobiilisovelluksiin tai suoraan Internet-selaimelta suoratoistettaviin audio-opastuksiin. Älypuhelin kun löytyy jokaisen vierailijan taskusta ja kuulokkeetkin melko monelta. Audio-opastus on yleistynyt presentaatiokeinoon hiljalleen mobiiliteknologian yleistymisen myötä myös Suomessa. Vuonna 2016 Turun linna on hankkinut audio-opastuksen ja tekemäni selvityksen Turun tuomiokirkko harkitsee sellaisen hankintaa. Helsingin Teatterimuseo on tuottanut pieniä audio-opastuksia yksittäisistä näyttelyistä.

Nopea yleistymisen ei varmasti olisi ollut mahdollista ennen älypuhelinien ja muiden mobiililaitteiden räjähdysmäistä yleistymistä. Nykyään jokaisen oletetaan kantavan mukanaan edes jotakin Internet-yhteydessä olevaa laitetta, joten audio-opastukset voidaan siirtää Internetiin streamattaviksi tai suoraan laitteelle ladattavaksi (ks. kuva 5).

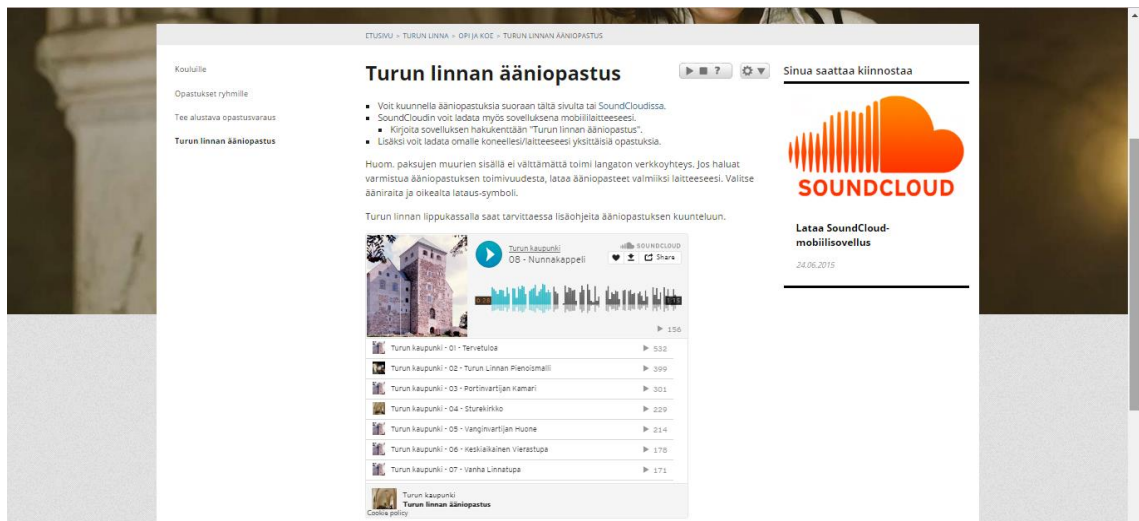
Teknologia varsinaisen äänitteen tuotantoon on ollut olemassa jo vuosikymmeniä, mutta audio-opastuksen järjestäminen on käytännössä ollut monen suomalaisen museon ja kulttuurikohteen budjetilla mahdotonta. Suunnitelmat kariutuvat juuri tallennelaitteiden hankintaan.

Myös julkaisualustat ovat tulleet helppokäyttöisemmäksi ja moni palvelu (kuten Youtube, Soundcloud) ovat museoiden ja kulttuurikohteidenkin käytössä ilmaiseksi. Suosittelin tuotantoa tehdessä Luostarinmäen käyttöön Soundcloud-pohjaista soitinta, jonka voisi upottaa suoraan Luostarinmäen omille verkkosivuille.

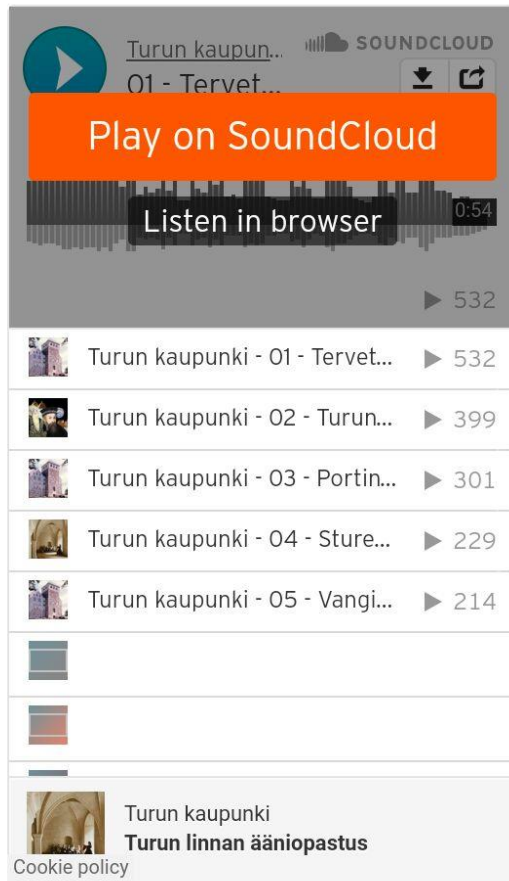
Kun audio-opastuksen jakaminen eri palveluiden kautta ja kuunteluttaminen kuulijan oman laitteen kautta ovat mahdollistuneet, on audio-opastuspalvelun tuottaminen nykyään erittäin halpaa. Se on johtanut niiden yleistymiseen maailmalla ja Suomessa. Turun kaupunki on käyttänyt Soundcloud-pohjaista soitinta jo ennen Luostarinmäen audio-opastusta esimerkiksi Turun Linnan audio-opastuksessa (ks. kuva 3 ja 4). Se on optimoitu sekä pöytäkoneelle, kuin mobiililaitteelle.

Kuva 3, Turun Linnan Soundcloud-soitin.

Kuva 4, Turun Linnan Soundcloud-soitin upotettuna Linnan verkkosivuille.

Kuva 5, Mobiilinäkymä Turun Linnan Soundcloud-soittimesta.

4 AUDIO-OPASTUKSEN KÄSIKIRJOITTAMINEN

4.1 Tiedonhankinta

Audio-opastusten ammattilainen Lou Giansante on tuottanut äänikierroksia vuosikymmenten ajan, pääosin taidemuseoille. Ennen käsikirjoituksen aloittamista, sinun tulee kerätä kaikki saatavilla oleva tieto taideteoksista. Tarvitset tietoa taiteilijasta, taidemuodosta, tyyliuunnasta, siitä onko taiteilija kirjoittanut tai puhunut jossain työstään, miten kriitikot ovat kirjoittaneet ja miten yleisö on ottanut hänen työnsä vastaan. Kaikki tämä informaatio täytyy käydä läpi ajatuksella ja muokata se käsikirjoitukseksi. (Giansante, 2017)

Tiedonhankinnan merkitystä ei voi korostaa liikaa. Työn aluksi sain Käsityöläismuseolta raamit siihen, mistä aiheista audio-opastus voisi kertoa. Toivomuksia tuli esimerkiksi audioiden pituudesta, sekä kohteista, joita kierroksen pitäisi ainakin käsitellä. Näistä kävimme toimeksiantajan kanssa keskusteluja joulukuussa 2017 ja päädyimme lopulta 1-3 minuutin mittaisiin äänitteisiin. Lisäksi sain jokaisesta aiheesta pienen kuvauksen joka sisälsi perustietoja, kuten mitä, milloin, miksi, missä.

Lou Giansante kirjoittaa blogitekstissään taidemuseoiden audio-opastuksista, mutta hänen käytäntönsä ovat käytettävissä suoraan myös Luostarinmäen kaltaisessa museo-kohteessa. Giansante on erikoistunut erityisesti näkövammaisten audio-opastuksiin ja hän käyttää tällaisissa audio-opastuksissa myös taiteilijoiden haastattelunauhoja osana audio-opastuksia.

”Jos on mahdollista haastatella ja nauhoittaa haastattelu taiteilijan kanssa, voit käyttää myös tätä äänitettä osana opastusta. Olen nauhoittanut lyhyitä puhelinhaastatteluja ja käyttänyt jopa lyhyitä puhelinaudioita äänitteilläni. Monelle taiteilijan äänen kuuleminen saa aikaan vahvan yhteyden” (Giansante, 2017)

Laajensin aihepiirejä haastatteleamalla museon edustajaa käsityöläismuseossa audio-kierroksen kohteiden äärellä. Käytin journalistisia haastattelutekniikoita sekä radionomaisia jutustelukysymyksiä. Jutustelevalla haastattelulla sai irti tarinoita ja kertomuksia, joita ei esimerkiksi museon virallisissa opasteissa käsitellä sekä paljon muuta hiljaista tietoa, jolla käsikirjoitusta oli helppo elävöittää. Pohdin myös, käyttäisinkö museon edustajan ääntä osana Luostarinmäen audio-opastusta, mutta tuotantoni oli luonteeltaan niin erilainen, että päätin pitäytyä vain yhdessä kertojaäänessä.

Liian tarkasti ei tällaiseen haastattelutilanteeseen pidä valmistautua. On syytä olla tietty kysymysrunko mietittynä, jotta ainakin halutut asiat tulee käsiteltyä, mutta haastateltavan sanomisiin tulee voida reagoida. Haastattelutilanteessa täytyy olla herkkä havaitsemaan asioita, joista ei ole hyvästä tiedonhankinnasta huolimatta tietoinen. (Alastalo & Åkerman 2010, 379.)

Valmistelin jokaisesta kierroksen mahdollisesta kohteesta kysymysrunon (liite 2), jota löyhästi seuraten haastattelin museon edustajaa. Äänitin haastattelut Zoom h2n -tallentimelle. Tällöin haastattelu etenee vapaammin, eikä minun tarvinnut keskittyä muistiinpanojen tekemiseen. Koen että nauhuria käyttäessä haastattelu etenee luontevammin ja aiheita tulee käsiteltyä myös valmistellun kysymysrunon ympäriltä. Kuten tavallisesikin haastattelua tehdessä, pyrin tässäkin välttämään liiaksi ennalta mietittyihin kysymyksiin jämähtämistä.

Toimittaja ei saa ottaa haastattelussa kaikkea itsestäänselvytenä. Hänen on kyseenalaistettava haastateltavaa ja otettava selvää, pitävätkö tiedot paikkansa. (Lintula & Val-kama 2009, 242.)

Vaikka museokohteen asiantuntijaa ei tarvitse kyseenalaistaa sanan varsinaisessa merkityksessä, kannatti mielestäni kuitenkin kiinnittää huomiota vastauksiin. Usein kysymällä jatkokysymyksiä, kuten ”miten niin”, ”miksi”, tai vain naurahtamalla epäuskoisesti, saattoi asiantuntijasta saada irti vielä paljon sellaista tietoa, mikä ei varsinaisesti liity museosta tiedossa oleviin historiallisiin faktoihin. Tällä tavoin sain paljon museon asiantuntijoiden omaa spekulatiota ja tarinoita siitä, miten Luostarinmäessäkin oli ehkä eletty 1800-luvulla.

Moni toimittaja on todennut, että suurimpia tiedonhankintaan vaikuttavia tekijöitä on aikapula. Tällöin helppokäyttöisillä ja aiemmin hyödyllisiksi todetuilla lähteillä on eniten valtaa tiedonhankinnassa. Kun tiedonhankintaa ohjaa ”vähimmän vaivan laki”, on toimittajalla uhkana urautua ja jäädä rutiiniensa pauloihin. (Haasio & Savolainen 2004, 29–30.)

Vaikka Luostarinmäen suhteen museolla käydessäni kyseessä ei ollut varsinainen toimituksellinen juttukeikka ja aineistoa oli mahdollista täydentää myös museolla tehdyn haastattelun jälkeen, halusin varmistua siitä, että sain mahdollisimman paljon irti jo yhdellä museokäynnillä. Aikapulan välttämiseksi pyrin valmistautumaan haastatteluun mahdollisimman hyvin.

Haastatteluäänitteitä kertyi vajaan kahden tunnin verran. Kuuntelin jokaisen äänitteen läpi useaan kertaan, tein niistä muistiinpanoja ja kirjoitin ylös lisäkysymyksiä. En missään vaiheessa yrittänyt litteroida materiaalia.

Lopuksi lähetin museolle alustavan rungon siitä, mitkä kohteet kierrokselle mielestäni kannattaisi valikoida ja mitkä asiat kustakin kohteesta kannattaisi sisällyttää kierrokseen. Lisäksi lähetin mukana listan lisäkysymyksiä ja tarkennuksia, joita haastatteluäänitteiltä oli herännyt.

Tein tiedonhankintaa vielä useasti pitkin käsikirjoitusprosessia, sillä kaikkea ei tietenkään ollut mahdollista kysyä muutaman tunnin haastattelun aikana. Myös haastattelu-
nauhoihin palasin useasti käsikirjoittamisen aikana faktoja tarkastaakseni.

4.2 Käsikirjoituksen suunnittelu

Alku on kaikki. Jos se ei toimi, voit antaa olla. Radiota kuunnellessa ihmiset surffaavat kanavia ja kuulijan ja tekijän välisen sopimuksen rikkominen on lopullista. Silloin sinä, kirjoittaja, olet epäonnistunut. (Crook, T. 157) Lähes kaikki audion käsikirjoitusoppaat korostavat aloituksen merkitystä. Vaikka Crook kirjoittaakin radiovirtaan kirjoittamisesta, pätee sama myös audio-opastukseen, vaikka kuulija ei voi vaihtaa kanavaa. Hän voi silti ”vaihtaa kanavaa” mielessään.

Muista, että kirjoitat kuulijalle, et lukijalle. Lukija voi lukea sanan, lauseen ja kappaleen uudestaan. Kuulija ei tiedä, mitä tulee seuraavaksi, eikä voi palata takaisin ja yrittää tarttua edelliseen uudelleen. Jos kuulija ei ymmärrä ensimmäisellä kerralla, jos hän ei ymmärrä jokaista lausetta selkeästi ja välittömästi, hän ei välttämättä kuule seuraavaakaan, sillä hänen ajatuksensa ovat vielä edellisessä. (Giansante, 2017)

Tärkeintä on, että yksikään lause ei jätä epäselväksi sitä, mitä haluat sanoa. Älä yritä olla kunnianhimoinen tai näpäyttää kuulijaa nokkelalla tekstillä, monimutkaisilla lauserakenteilla tai ylevillä sanavalinnoilla. Laita itsesi kuulijan paikalle. Hän haluaa perustiedot selkeästi ja ilman proosaa. Kuulijan pitäisikin voida unohtaa että olet kertojana paikalla ja muistaa vain se kuva, jonka jätät hänen mieleensä. (Giansante, 2017)

Käsikirjoituksessani kertojaäänien teksti pyrki juuri tällaiseen selkeyteen. Kaiken ylimääräisen kohtauksia värittävän informaation voi mielestäni välittää kuulijalle myös audioefektein. Varsinainen kertojaääni voi jättää huomiotta monet sellaiset asiat, jotka tulevat kuulijalle ilmi vaivihkaa taustäänissä. Luostarinmäkeä esitellessä kertoja toteaa

lyhyesti Luostarinmäen olevan käsityöläisten kortteli ja että pääkatua kuluttavat työläisten kengät ja muutama satunnainen hevostäpälly. Hevososen hirtaus, täpällyjen kolina ja kaukainen vasaran pauke ja sahan ääni maalaavat kuvan kuulijan mieleen, ilman että kertojan tarvitsee käyttää siihen sekuntiakaan puhuttua tekstiä.

Näytelmäkirjailija, ohjaaja Juha Siltanen kirjoittaa Elina Hirvosen Käsikirjoittaminen-tekstissä:

Henkilökohtaisuus sopii äänelle kirjoittamisesta puhuttaessa siksi, että ääni, kuulu ja kuunneltu, puhuttu ja ei-puhuttu, on aina tekemisissä henkilökohtaisimman, ei-laskettavimman tasomme kanssa.” Siltanen korostaa, että äänelle käsikirjoitettaessa on muuta esittävää käsikirjoitusta enemmän kiinnitettävä huomiota siihen, että kirjoitettu teksti sopii puhujan suuhun ja on tälle henkilökohtaista. ”Ääniteeskentely on useimmiten kolkon läpinäkyvää, väsyttää teeskentelijän itsensä ja pitkään harjoiteltuna – kuten joillakin ”vauhdikkailla” urheilun amatööriselostajilla – on itse ääniapparaatille vahingoksi.”, (Hirvonen, 2010, 235-238)

Aloitin käsikirjoituksen suunnittelun heti tiiviisti ääninäyttelijänä tuotannossani toimineen Timo Närän kanssa. Päädyin käyttämään ääninäyttelijänä Närää, sillä hän on lahjakas puhuja ja osaa artikuloida asiatekstiä painokkaasti. Vaikka vastasin itse sisällöistä, oli Närällä alusta lähtien paljon sananvaltaa lauserakenteisiin ja painotuksiin. Koska kyseessä on ennen kaikkea informatiivinen äänituotanto, eikä esimerkiksi kuunnelma, kirjoitin käsikirjoitusta koko ajan sisältö edellä. Siitä huolimatta tarkastelin jokaista virkettä myös Närän puhettavan kannalta. Toisinaan osa käsikirjoituksen kohdista löysi lopullisen muotonsa nimenomaan esitystapa edellä.

Tällä tavalla kokonaisista audio-opastuksen osista syntyi tasapainoisia kokonaisuuksia, jossa tiukka asiasisältö faktoineen vuorottelee kielellä leikittelevien lausahdusten kanssa. Ne ylläpitävät kuulijan mielenkiintoa ja rytmittävät kokonaisuutta.

Aloitin käsikirjoitusprosessin listaamalla audio-opastuksen kohteet ja keräsin niiden alle kaiken niistä hankkimani tiedon lyhyinä ranskalaisina viivoina. Jo tässä vaiheessa saattoi sanoa suuntaa antavasti, mitkä yksittäiset faktatiedot kannattaisi käyttää lyhyessä audio-opastuksessa. Paljon oli myös karsittava, ja päädyin tekemään rajauksen jo alkuvaiheessa. Kun lopullinen rajaus oli tehty, laajensin yksittäisiä faktoja laajemmiksi ajatuksiksi. Sitten järjestin sisällöt sellaiseen järjestykseen, jossa ne olisi järkevää tuoda

esille. Kirjoitin jokaisesta ikään kuin lyhyen journalistisen uutistekstin kärkineen ja taustoineen. Kun faktasisältö oli kasassa, muutin tiukan uutistekstin enemmän tarinalliseksi ja kertojavetoiseksi tekstiksi. Samalla syntyi käsikirjoituksen ensimmäinen versio.

Huono spiikki toistaa kirjaimellisesti kuvassa näkyvän tapahtuman antamalla kuville valmiin merkityksen ja kuolettaa näin katsojan omien johtopäätösten teon. Spiikkiä voi kuitenkin käyttää kertomaan, kuljettamaan tarinaa, kommentoimaan, taustoittamaan, täydentämään, antamaan tietoa, tiivistämään ja pohtimaan. (Aaltonen 2011, 373-374.)

Vaikka Aaltonen puhuu teoksessaan dokumenttielokuvasta, ei tuotantoni kuitenkaan oleellisesti eroa elokuvallisesta kerronnasta. Myös audio-opastuksessa on kertojan spiikkejä kirjoittaessa lähdeittävä kuvailevaa tekstiä kirjoitettaessa siitä perusajatuksesta, että kuulija näkee sen, mistä puhutaan. Myös audio-opastuksessa on vältettävä ”kuvassa” näkyvän toistoa.

4.3 Kuulijan katseen ja sijoittumisen ohjaaminen

Käsikirjoittamisen tausta-ajatuksena oli jatkuvasti tekstin lopullinen esitystapa. Museovieras kuulee äänitteen Luostarinmäellä kulloisenkin kohteen äärellä. Kuulija voi siis koko ajan nähdä sen, mistä äänitteellä puhutaan. Siltä osin kyseessä ei siis ole radiokuunnelma tai muu perinteinen äänityö. Lopullinen audiovisuaalinen kokonaisuus muodostuu vasta paikan päällä.

Jos kuvan sanotaan olevan parempi kuin tuhat sanaa, ääni voi toisinaan olla kuvaavampi kuin tuhat kuvaa (Underdahl, 2004). Teoksessani yhdistyy ääni, mutta myös kuulijan oma visuaalinen havainnointi, eli kuva.

Koska kuulija on paikalla ja äänen lisäksi aistii myös silmillään, täytyi se ottaa tietyiltä osin huomioon myös käsikirjoituksessa. Pysin useasti siihen, että kuulija kuuntelee äänitteeltä kohdan, jonka hän voi omin silmin havainnoida sitten ympäristöstään. Näitä ahaa-elämyksiä pyrin tuottamaan esimerkiksi jättämällä tietoisesti pois joitakin eksakteja faktoja ja käyttämällä niiden sijasta kuvailevampia ilmauksia.

Esimerkiksi Luostarinmäen katulyhdyistä puhuttaessa tekstissä sanotaan:

”...voi ympärillä näkyvät katulyhdyt laskea yhden käden sormin.”

sen sijaan, että sanottaisiin:

”Ympärilläsi on neljä lyhtyä.”

Jälkimmäinen syöttää asian kuulijalle, eikä jätä tälle mahdollisuutta tarkastella ympärillä olevaa miljöötä, mikä on yksi audio-opastuksen perustavista tarkoituksista. Ensimmäisen kuultuaan kiinnostunut kuulija nostaa katseensa, pyörähtää ympäri ja toteaa mahdollisesti:

”Aivan, neljähän niitä tässä on.”

Koska äänite ei voi vaikuttaa siihen, miten kuulija liikkuu, on häntä ohjailtava muilla keinoilla. Pyrin kuitenkin välttämään kuulijan suoranaista käskemistä tai sijoittumisen ohjaamista imperatiiveilla. Yritin käsikirjoituksessa mieluummin käyttää kuulijan mielenkiintoa herätteleviä sanoja: ”kuten huomata saattaa” tai ”kuten tässä näkyy”. Näin kiinnostunut kuulija voi ottaa askeleen lähemmäs kohdetta ja tarkastella sitä omatoimisesti. Kuulija, jota ei asia kiinnosta voi sivuuttaa lauseen, eikä se tällöin aiheuta suuria tunnontuskia siitä, ettei äänitteen ”käskyjä” noudatettu.

Käsikirjoittaminen ei kuitenkaan olisi ollut mahdollista ilman lukuisia käyntejä paikan päällä. Kun ensimmäisen kerran tuotannon alkuvaiheessa kävin Käsityöläismuseossa, kuvasin audiokierroksen silloisista suunnitelluista kohteista lähes 500 valokuvaa, eri kulumista ja pienistä yksityiskohdista. Näitä kuvia käytin läpi käsikirjoitusprosessin kuvaillessani tekstissä pieniä yksityiskohtia ikään kuin olisin paikan päällä.

Tämän lisäksi käsikirjoittaminen vaati useita käyntejä museossa. Kiersin museon läpi kahdesti nauhurin kanssa ja selostin itselleni muistiin, mitä näen ja millaisia mielikuvia ja ajatuksia kohteet minussa herättävät. Osa näistä silloin syntyneistä ajatuksista päättyi jopa sellaisenaan lopulliseen toimeksiantajan hyväksymään käsikirjoitukseen ja lopulliseen audiokierrokseen.

Noudatin käsikirjoituksessa radionomaisuutta, jossa lähtökohtana on, ettei kuulija näe sitä, mistä kuulee puhuttavan. Vasta käsikirjoituksen myöhemmässä vaiheessa muokkasinkin tekstiä siten, että poistin joukosta paljon kuvailevia päällekkäisyyksiä, jotka kuulija voi itse havainnoida ollessaan museossa kohteita katsomassa.

”Jos katsot kiviä alemmaa, voit nähdä kulumia...” –virkkeen sijaan lopulliseen tekstiin päättyisi esimerkiksi muoto ”Alempana voi nähdä kulumia”. Tällaiset sanamuodot kehoittavat kuulijaa astumaan lähemmäs ja tarkastelemaan kohdetta tarkemmin. Imperatiiveja yritin tekstissä välttää.

4.4 Käsikirjoituksen viimeistely

Käsikirjoituksen lopullinen kirjoitusasu syntyi tiiviissä yhteistyössä käsityöläismuseon kanssa. Tilaaja on oman sisältönsä asiantuntija, joten faktat on tarkistutettava kussakin käsikirjoituksen vaiheessa. Lähetin koko kirjoitusprosessin aikana museon työntekijöille neljä eri käsikirjoitusversiota kommentoitavaksi. Ensimmäinen palaute oli hyvä saada mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta molemmat osapuolet ymmärtävät, mistä ääniopastuksen kirjoittamisessa on kyse.

Museon tutkijat toivoivat tekstiin paljon faktoja, numeerisia lukuja ja pikkutarkkuutta. Tällaiset pienet faktatiedot eivät kuitenkaan Ari Koivumäen Äänikerronta-kirjan mukaan välttämättä toimi puhuttuna tekstinä. Pääsimme ensimmäisen käsikirjoitusversion jälkeen yhteisymmärrykseen siitä, millaista tekstiä olen tekemässä ja mikä toimii parhaiten kuunneltuna äänitteenä. (Koivumäki, 1993)

Viimeistä versiota puhtaaksi kirjoittaessani luin tekstiä ääneen. Monet kohdat saattoivat näyttää kirjoitettuna hyvältä, mutta eivät toimineet puhuttuna. Toisaalta moni luettuna vaikeasti avautuva virke saattaa olla puhuttuna selkeä. Käsikirjoituksen viimeinen versio on liitteenä opinnäytetyön kirjallisen osan lopussa (liite 1).

Pidin lähellä myös käsinauhuria. Usein moni kappale vaati useamman kuuntelun, joten puhuin kirjoittamani tekstin nauhalle ja kuuntelin sen muutaman kerran. Tällä tekniikalla moni tekstin kohta hioutui lopulliseen asuunsa. Toisaalta tämä saattoi vaikuttaa myös tulevaan äänitysvaiheeseen, kun minulla oli jo hyvin selkeä kuva siitä, miltä tiettyjen kohtien tulisi puhuttuna kuulostaa.

Koko käsikirjoitusprosessin aikana tein käsikirjoituksen yhteyteen äänimerkintöjä. Merkkinä itselleni muistiin mahdollisia äänitehosteita, joita kussakin kohdassa voisi käyttää. Etenkin viimeistä käsikirjoitusta tehdessä, luin tekstiä monta kerta vain mieltäkseni, millaisia ääniä siihen voisi liittää. Näin varsinaisen käsikirjoituksen ohella syntyi äänikäsikirjoitus.

Aivan kaikkea ei edes viimeisimmässä käsikirjoituksessa voinut ottaa huomioon. Vaikka luin tekstiä ääneen ja kuuntelin äänitteitäni, muuttui moni kohta vielä varsinaisessa äänitysvaiheessa, sillä jotkut lauserakenteet ja sanat eivät toimineet ääninäyttelijän puhumana. Myös ääninäyttelijä sai tehdä käsikirjoitukseen pieniä muutoksia. Äänittäessä en

enää muuttanut sellaisia kohtia, joilla olisi oleellista vaikutusta tekstin sisältöön, sillä sisällölliset muutokset tarkistutin aina Käsiyöläismuseon henkilökunnalla

5 ÄÄNIMAISEMAN LUOMINEN

5.1 Äänimaiseman suunnittelu

Äänen muotoilussa on kysymys neljän kerronnallisen peruselementin sommittelusta: puheen, tehosteiden, musiikin ja hiljaisuuden. Äänileikkauksessa on oltava sekä luovasti kekseliäs että huolellinen. (Kivi ja Pirilä 2008, 93.)

Tim Crook käyttää Radio Drama -teoksessaan maisemaa kuvaavasta ambienssiäänestä termiä territorial sounds. Esimerkiksi pelkkä kaukaisen kirkon kellon ääni voi antaa kuulijalle oikein käytettynä ja keskittymällä kuunneltuna paljon enemmän kuin informaation soivasta kirkon kellosta. Kaikuva kellojen kumina antaa vaikutelman laajasta tilasta kirkon ympärillä. Jos kumina taas vaimenee nopeasti, kuvaa se kirkkoa keskellä kaupunkia, jossa äänet vaimentuvat ympäristöön. Yhdistämällä siihen linnunlaulua, luodaan kuva ruraalista maalaiskirkosta. (Crook, 1999, 88.)

Vertaillessani omaa tuotantoani muihin löytämiini suomalaisiin audio-opastuksiin, esimerkiksi Turun Linnan opastukseen, huomasin, että äänimaisia ja tehoste-efektejä ei käytetä suurimmassa osassa lähes ollenkaan. Vain harva tuotanto hyödynsi tehosteita, ja käytetyt äänet olivat hyvin selkeitä, kuten kolahduksia, jotka puhuttiin samalla nauhalle. ”Oven kolahtaessa auki” – spiikkiä seuraa kolahdusääni.

Ideani audiokierroksesta tehosteäänillä syntyikin juuri tässä benchmarking-vaiheessa, kun huomasin, ettei sitä ole juuri aikaisemmin tehty. Suomessa audio-opastuksia on tehty erittäin vähän. Kuuntelin äänimaisia suunnitellessani Alcatraz-audiokierroksen, Louvre-audiokierroksen ja Turun linnan audiokierroksen.

Jo hyvin varhaisessa käsikirjoittamisen vaiheessa pyrin kirjoittamaan spiikatun tekstin sekaan erillisiä äänihuomioita. Joka kerta kappaleen kirjoitettuani luin kirjoittamani tekstin uudelleen pohtien samalla, miltä tekstissä selostetut asiat kuulostavat. Tein käsikirjoituksen sivuun alusta alkaen äänimerkintöjä.

Ensimmäisillä lukukerroilla mieleen tuli lähinnä hyvin selkeitä ja hallitsevia efektiäänä, kuten sateen ääni, linnunlaulu, sirkan sirtys, tuuli. Useammalla lukukerralla tekstistä nousi kuitenkin jatkuvasti esiin yksityiskohtaisempia ääniä ja näitä selkeimpiä ja hallitsemimpia ääniä tukevia pieniä vivahteita.

Esimerkiksi vesikouru ja vesikeppi -äänittäessä sadevedestä ja sen talteenotosta puhuttaessa äänimaisema ei rajoitu vain sateen ääneen. Kun teksti siirtyy käsittelemään sadevettä, pidetään puheessa lyhyt tauko. Tauon aikana nauhalla kuuluu ukkosen jyrähdytys, joka vaihtuu hitaasti vaimenevaan sateeseen. Sateen ääni loppuu rauhalliseen veden tiputteluun, joka ristihäivytetään lopuksi rauhalliseen linnunlauluun. Pian suunnitelmassani ”sade” muuttui muotoon ”ukkonen, muuttuu sateeksi, häipyy hiljaisemmaksi, muuttuu tihkusateeksi, joka muuttuu vesipisaroiden ääneksi vesisaavin pinnalla”

Musiikkia päätin olla käyttämättä, sillä oli vaikeaa löytää muuttuviin tunnelmiin sopivaa musiikkia ilman, että musiikki olisi ominut koko kohtauksen tunnelmaa täysin. Muutamiiin kohtiin löysin sopivia taustamusiikkeja, mutta mielestäni musiikkia olisi pitänyt käyttää joko jatkuvana tehokeinona tai ei ollenkaan.

5.2 Signaali ja kohina

Suunnitteluvaiheessa jaottelin äänet kahteen kategoriaan: äänitteen taustalla lähes jatkuvasti kuuluvaan äänimattoon, eli kohinaääneen ja tehosteääniin, eli signaaleihin. Ari Koivumäki erottelee signaali- ja kohinaäänet Äänikerronta-teoksessaan kaupunki- ja maalaismaisiin ääniin (Koivumäki, 1993)

Kaupunkiaänimaisema on tasaista, merkityksetöntä yleishälyä, kun taas maalaismaiset äänet yksittäisiä, eivätkä peitä toisiaan niin paljon kuin äänet urbaanissa kaupunkiaänimaisemassa. Kaupunkiaänet taas luovat tasaista, hiljaisuutta peittävää valkoista kohinaa. Maaseudun äänet ovat tehostemaisempia pisteääniä. Ne luovat kuulijalle elämyksiä ja mahdollisuutta syventyä kuuntelemaan (Koivumäki, 1993)

Luostarinmäen audio-opastuksessa päädyin käyttämään näiden kahden välimuotoa. 1800-luvun Turku oli jo kaupunki, joten taustahälyä oli. Se ei tietenkään ollut sellaista kuin kaupunkiaänimaisema nykyään, mutta siihen kuului varmasti ihmisten puheensoriinaa, kärrynpyörän kolinaa, linnunlaulua, kaukaisia huutoja ja sääilmiöiden ääniä: esimerkiksi tuulta ja sadetta. Myös äänimaisemien luominen vaati paljon haastatteluja museon asiantuntijoiden kanssa. Historiaan oli perehdyttävä monien äänten kohdalla, kuten 1800-luvun Turun tuomiokirkon kellon kuminaa tai tuohitorven törähdyksiä työstettäessä.

Signaaliäänet taas valikoituivat jokaisen äänitteen kohdalla erikseen. Niihin kuului esimerkiksi selkeitä eläinten ääniä, kuten kukon kieuntaa tai hevosen hirnahduksia ja käsityön ääniä: vasaran pauketta tai kivitaltan kilkutusta.

Kaikki äänitehosteet käytiin lopuksi läpi toimeksiantajan kanssa, jotta historiallisilta virheiltiltä ja epäkohdilta vältyttäisiin. Monia ääniä piti lisäksi käsitellä editoreilla. Useita ääniä täytyi madaltaa, kirkastaa, vaimentaa, hidastaa, nopeuttaa, lisätä bassoa tai trebleä ja nostaa ja laskea tempo oikean vaikutelman aikaansaamiseksi. Harva äänistä oli käytökelpoinen sellaisenaan. Tästä johtuen monien äänikirjastoista löytyneen äänen lisenssejä oli tarkasteltava uudelleen, sillä kaikki lisenssit eivät salli audion muokkaamista ol- lenkaan. Esittelen eri lisenssejä laajemmin osassa 5.5.

5.3 Audiokirjastot

Ajattelin tuotantoa aloittaessani, että suurimman osan tarvitsemistani efektiäänistä voisi tuottaa itse. Hyvin nopeasti tuli selväksi, että tämän kokoisen tuotannon efektittäminen itse olisi valtavan suuri työtaakka, eikä se olisi aikataulullisesti mahdollista. Suurin osa tuotannossa käytetyistä tehosteäänistä on peräisin Internetistä löytämistäni äänikirjas- toista. Erityisesti käytössäni olivat Freesound.org, jota esimerkiksi Yleisradion arkisto käyttää tallenteiden jakamiseen, Wikipedian äänikirjaston Creative commons -lisensöi- tyjä ääniä ja Googlen Youtuben käyttäjille tarjoamaa Audio Library -palvelu.

Valmiita efektejä käyttäessä ongelmaksi muodostuivat niiden erilaiset äänitysolosu- hteet. Monia ääniä oli vaikeaa yhdistää, sillä niistä huomasi helposti, ettei niitä ollut ääni- tetty samassa tilassa. Koska koko audiokierros sijoittuu Luostarinmäen ulkotiloihin, ei sisätiloissa äänitettyä ääntä voinut sellaisenaan käyttää. Suurimmat erot liittyivät ulko- ja sisätiloissa tehtyihin äänityksiin. Kolahduksista ja muista voimakkaista, lyhyistä ää- nistä kuulee selkeästi, jos ne on äänitetty sisätiloissa. Tällöin etsin taustalle eri ään- ten taustakohinoita tasoittavaa valkoista ääntä, jonkin hiljaisen äänimaton tai jatkuvan taus- taäänen, joka peittää yksittäisten efektiäänien äänitysolosuhteiden erot.

5.4 Itse tuotettavat äänet

Osaa äänitehosteista ei löytynyt valmiina, tai ne eivät olleet muokattavissa sellaisiksi, kuin tuotannossani olisin tarvinnut. Madaltamalla, hidastamalla ja nopeuttamalla moni ääni taipuu pienellä vaivannäöllä sellaiseksi kuin itse haluaa. Eri tehosteäänä yhdistele- mällä voi saada aikaan todella paljon erilaisia ääniä, kuin mitä alkuperäiset äänet varsi- naisesti tarkoittavat.

”... jää vain kuulohavaintoihin perustuva havainnointi epätarkaksi, koska muut aistit eivät kykene osallistumaan havaintojen tekoon tai tuottavat radiosta saatuun kuulohavaintoon verrattuna epäoleellisia havaintoja. Tästä seuraa, että radioteitse on vaikea välittää non-

verbaaleja ääniä, jotka olisivat yksiselitteisesti mielletävissä. Esimerkiksi kiehuvan vesi-
pannun kihinä käy tallenteena myös käärmeen sihinästä, perunajauhojen puristelu lu-
messa tallustelusta jne.” (Koivumäki, 1993,49)

Koivumäen tapaan itse tuotettuja ääniä tehdessä saattoi olla hyvinkin mieleikuvitukselli-
nen. Jotkin hyvin spesifit äänet, kuten nuohoajan harjan ääni ontossa savupiipussa, köy-
siradan hiulun kolina ja kiristyvän köyden natina oli pakko hankkia itse. Monesti äänityö
vaati kekseliäisyyttä ja useiden äänten yhdistelemistä. Esimerkiksi köyden natinaa sain
aikaiseksi vääntämällä nahkahanskaa kangaskassin sisällä. Myös kaikki itse äänittämäni
äänet vaativat jälkikäsitelyä, sillä aivan täysin tarkoitusta vastaavia äänitysolosuhteita ei
ollut mahdollista luoda.

Pienet vivahteet kuuluvat yllättävän paljon, jos ne eivät ole kohdallaan: erilaiset puu- ja
metallimateriaalit pitävät hyvin tunnistettavaa kolinaa. Esimerkiksi hiottu teräslevy han-
kautuu täysin eri tavalla kuin kattopelti. Nuohoajan harjan ääntä varten kasasin peltile-
vyistä pienen laatikon, hankasin teräsharjaa laatikon sisäpintaan ja nauhoitin ääntä ul-
kopuolelta.

Myös kaikki puhutut ääniefektit (*humalainen horina*, ”*ehtoota*”) piti tehdä itse, sillä suo-
menkielisiä efektejä ei tietenkään ollut saatavilla.

5.5 Lisenssit

Kun käytössä on muuta kuin itse tuotettua äänimateriaalia, on niiden käyttöön liittyvistä
lisenseistä oltava ehdottoman perillä. Suurin osa löytämistäni lisensseistä käytti ByAttri-
bution Creative Commons -lisenssiä, mikä tarkoittaa, että tekijä on mainittava uudelleen
käytettävässä teoksessa. (Lähde <https://creativecommons.fi/>)

Luostarinmäen audio-opastuksen tapauksessa erillisen tekijäluettelon saa pyytämällä,
sillä äänitteisiin ei ole mahdollista upottaa erillisiä tekijätietoja tai lopputekstejä.

Lisäksi osa käyttämistäni tehosteäänistä oli lisensoitu CC ND-lisenssillä. ND-lisenssi tar-
koittaa, että äänitettä saa käyttää, mutta sitä ei tule muuttaa mitenkään (Lähde
<https://creativecommons.fi/>).

Joidenkin äänitteiden kohdalla jouduin luopumaan niiden käytöstä, sillä äänite ei sellai-
senaan olisi sopinut Luostarinmäen audio-opastukseen, vaan sen käyttö olisi vaatinut
muokkaamista.

Epäkaupallisella CC NC-lisenssillä merkityjä äänitteitä en ottanut käyttöön ollenkaan.

Hyvään Creative Commons -tapaan kuuluu lisäksi ilmoittaa tekijälle aikomuksestaan käyttää tämän tekemää äänitettä sekä ilmoittaa, missä yhteydessä sitä aikoo käyttää.

Poimiessani efektiäniä eri äänikirjastoista en aluksi huomannut tarkastaa lisensseistä muuta kuin Creative Commons -merkinnän. Tuotti jonkin verran lisätyötä selvittää lisenssiehtoja jälkikäteen. Jatkoa ajatellen suosittelen erillisen lisenssilistauksen käyttöä äänitteitä ladatessa.

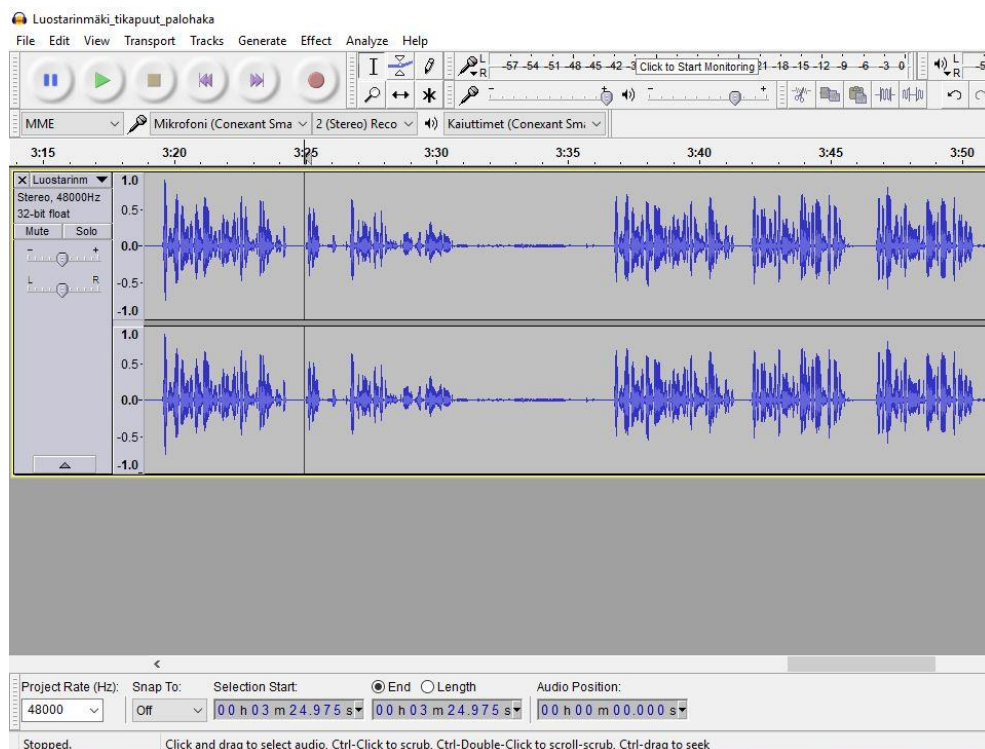
Jokainen ladattu äänite kannattaa merkitä erilliseen excel-tiedostoon jaoteltuna sen mukaan, millaista lisenssiä äänite käyttää. Koska kaikki äänitteet eivät editointivaiheessa päädy käytettäväksi, pidin editoidessa kirjaa siitä, mitä ääniä olen käyttänyt. Työn lopuksi tein lisenssi-ilmoitukset kaikista käyttämistäni äänistä vaadittujen lisenssiehtojen mukaisesti.

6 ÄÄNITTÄMINEN JA LEIKKAAMINEN

6.1 Puheen äänittäminen ja spiikkaus

Ääni saa kuulostaa eläväiseltä, ja hyvä ääni saa ”liikkua puheen mukana”. (Valo 1994, 118-119.) Luostarinmäen Audio-opastuksen kertojaaääneksi valitsin Timo Närän. Tiesin Närän osaavan spiikata asiategstiä asiapainotuksella, mutta tiesin hänen myös kykenevän elämään tekstin mukana. Päädyin käyttämään erillistä ääninäyttelijää, sillä huomasin hyvin nopeasti, että studiossa äänittäessä on puheeseen kyettävä keskittymään. Aluksi yritin äänittää puheosuudet itse, mutta osoittautui aivan liian aikaavieväksi puhua tekstit nauhalle ensin, kuunnella sitten ja korjata lopuksi uusilla äänityksillä.

Kun käytössämme oli laadukas äänitysstudio, saatoin itse istua äänipöydän takana ja keskittyä kuuntelemaan ääninäyttelijän lukemista. Tällöin tuottajana ollessani oli minun mahdollista keskeyttää ääninäyttelijä, tehdä huomioita intonaatioista ja painotuksista, sekä ottaa yksittäisiä kohtia uudestaan. Tällöin on mahdollista äänittää myös useita eri versioita, joita voi vertailla keskenään myöhemmin. Monesti eri painotukset ja puheenrytmit kuulostivat ensikuulemalta kaikki hyviltä, mutta kun eri versioita palasi kuuntelemaan myöhemmin, saattoi yksi nousta selvästi ylitse muiden. Havaitsin hyväksi tavaksi pitää noin viiden sekunnin hiljaisuuden aina ennen uutta ottoa (ks. kuva 6). Oton aluksi nauhalle lausutaan äänitettävän osan nimi ja oton numero, esimerkiksi: ”Tikapuut ja palohaka, otto 3”. Alla olevassa kuvassa viiden sekunnin hiljaisuus kahden oton waveformien välissä näkyy aikamerkkien 3:30 ja 3:35 välillä.

Kuva 6, viiden sekunnin tauko ottojen välillä.

Ensimmäisellä äänityskerralla en merkinnyt ottoja mitenkään ja jälkeempään merkitsemättömien äänitteiden leikkaaminen ja eri versioiden vertailu oli erittäin työlästä. Editointiohjelman waveform-palkeista ei heti nähnyt, missä yksi otto loppuu ja seuraava alkaa. Ottojen nimeäminen tuntuu äänitystilanteessa työläältä ja aikaavievältä, mutta rutiini syntyi nopeasti ja se säästi huomattavasti aikaa editointivaiheessa.

Kun äänitystä tehtiin pitkiäkin jaksoja kerralla, väsy puhuja väkisinkin ääneenlukuun. Puheen lapsukset, änkytykset ja huonot artikulaatiot tulivat sitä yleisemmiksi, mitä kauemmin äänitystä teimme. Kun virheitä sattuu kesken lauseen, kannattaa koko virke ottaa alusta asti uudestaan. Jos ääninäyttelijä korjaa vain virheellisen lauseen, sanaparin tai sanan, ei uutta äänitystä useimmiten saa sidottua alkuperäiseen lauseeseen, kun äänenpaino ja intonaatio muuttuvat lähes väkisin. Virheellisen oton jälkeen en pitänyt viiden sekunnin merkkaustaukoa, sillä waveformin pituudesta näki heti, ettei kyseessä ollut valmis otto. Tällöin äänitystä jatkettiin suoraan ilman osan nimen ja oton numeron lausumista uudelleen.

6.2 Editointikäytännöt

Kaiken leikkaamisen lähtökohtana oli tietynlaisen rytmien saavuttaminen ja yhtenäisen formaatin luominen eri nauhojen välille.

Luostarinmäen audio-opastuksen formaatin ajatus oli seuraava:

- Jokaisen äänitteen täytyy edetä samanlaisella rytmillä. Jokaisen äänitteen täytyy tuntua tutulta, kun ensimmäinen on kuunneltu.
- Kaikki äänitteet tulee saada kestoaltaan noin kahden minuutin mittaisiksi.
- Tehosteääniä tulee käyttää vain perustellusti, ne eivät saa olla itseisarvo. Sisällön pitää toimia myös sellaisenaan.
- Äänitehosteilla tulee joko vahvistaa tekstisisällön sanomaa tai niiden pitää toimia tekstin sivussa erillisenä äänimaailmana, kuten takaumana.

Rytmittämisen keinona Luostarinmäki-äänitteillä oli ensisijaisesti puheen taukojen käyttö. Kuunteluttaessani äänitteitä työskentelyn aikana usealla eri kuuntelijalla, moni sanoi juuri hiljaisuuden olleen tehokas keino viedä tekstiä eteenpäin. Hiljaisuudella tässä tarkoitetaan yli sekunnin kestävästä taukosta puheessa.

Kahden minuutin keston asetin suuntaviivat jo käsikirjoitusvaiheessa. Jo kirjoitusvaiheessa kellotin tekstikappaleiden kestoja ja arvioin jatkuvasti, kuinka paljon sisältöön kunkin kappaleen jälkeen olisi vielä aikaa. Toisinaan se tarkoitti kokonaisten sisältöjen poistamista ja tiivistämistä.

Sisältö saneli silti lopullisen keston. Jos joku aihe vaati syvempää paneutumista, saatoinkin joustaa ääritapauksessa kestoista jopa minuutin. Tällöin tarkastelin tekstiä kuitenkin erittäin kriittisesti, niin kirjoitus- kuin editointivaiheessa. Pyrkimys kahteen minuuttiin oli kuitenkin lähtökohta jokaisen äänitteen kohdalla.

Tehosteäänien kohdalla kokeilin kahta eri tapaa. Ensimmäisessä tavassa keskeytin puheen tehosteäänien ajaksi. Tällöin tarkoituksena oli saada kuuntelija havahtumaan tehosteäänien kuunteluun.

Toisessa tavassa tehosteäänit sekoitettiin puheeseen. Ne alkoivat esimerkiksi hieman edellisen lauseen lopun alla, minkä jälkeen tehosteääni nostetaan päällimmäiseksi hiljaisuuden ajaksi ja lopuksi ääni feidataan pois seuraavan lauseen alun aikana.

Jälkimmäisen tavan huomasi hyvin nopeasti olevan parempi. Ensimmäisessä tavassa jokainen ääni tuntui päälleliimatulta, lähes koomiselta, kun taas jälkimmäisessä äänit kietoutuivat osaksi tekstiä ja vahvistivat keskittymistä itse tekstiin.

Ensimmäisen tavan ongelma oli selvästi, että kuulijaa hypyttiin tekstin ja äänien välillä. Toisessa tavassa äänit sitoivat lauseet toisiinsa, tai toimivat kappaleiden välillä vaihtoääninä. Myös se tuki osaltaan äänitteiden rytmittämistä.

6.3 Leikkaaminen

Aloitin editointiprosessin raakaleikkauksella, eli kuuntelin läpi studioäänityksen raakamateriaalit ja leikkasin pois kaiken ylimääräisen. Jäljelle jäi tällöin vain karkeasti leikattu puhuttu teksti. Raakaleikkauksenvaiheessa en vielä käyttänyt aikaa mihinkään muuhun kuin ylimääräisen osuuden poistamiseen. Aikaa raakaleikkaukseen meni vain muutama tunti. Työtä helpotti huomattavasti äänimerkinnot raakaäänitteiden seassa. Eri versiot erottuvat materiaalista jo nopeasti katsoessa, kun ottojen välillä on selkeä viiden sekunnin hiljaisuus, ja otto alkaa osan nimellä ja oton numerolla.

Kun raakamateriaali oli käsitelty, lähetin raakaleikkauksenaumat Luostarinmäelle toimeksiantajan kuunneltavaksi ja kommentoitavaksi. Vaikka Luostarinmäen edustajat olivat ol-

leet sisällöntuotantoprosessissa mukana jo käsikirjoitusvaiheessa, ajattelin tekstin näyttävän puhuttuna kuitenkin vielä erilaiselta kirjoitettuun tekstiin verrattuna. Siksi koin, että raakanauhut kannattaa vielä kuunteluttaa toimeksiantajalla.

Kuten ajattelin, tuli toimeksiantajalta myös tässä vaiheessa kommentteja ja muutosehdotuksia. Tiettyjä lauserakenteita tuli muuttaa ja jotkut kohdat jätettäisiin kokonaan pois. Palasin studioon vielä uudestaan, äänitin tarvittavat kohdat uudelleen ja leikkasin uudet raakaäänitteet. Nämä uudet raakaleikkaukset käsittelin puheen rytmiä kuunnellen. Leikkasin lauseiden väliin taukoja ja merkkasin kohtia, joissa tehosteääniä olisi mahdollista käyttää.

Äänitehosteita hankkiessani olin järjestellyt ne äänitteiden mukaan kansioihin. Kun jo käsikirjoitusvaiheessa olin suunnitellut alustavasti, millaisia tehosteita kussakin äänitteessä mahdollisesti käyttäisin, oli jokaisen äänitteen tehostekansioon kertynyt paketti tehosteita, joista saatoin nopeasti poimia tarvitsemiä.

Tämän jälkeen lopullisten äänitteiden leikkaaminen on helppoa. Suurin osa äänitehosteista noudatti käsikirjoitusvaiheessa päätettyjä suuntaviivoja, joten ylimääräistä suunnittelutyötä ei tässä vaiheessa tarvinnut enää juurikaan tehdä.

Kun puhuttu teksti oli äänitteillä jo tauotettu, piti taukoja täyttää äänimatoilla ja tehosteäänillä. Lisäksi pyrin aloittamaan ja lopettamaan äänitteet tehosteella. Kuuntelutin äänitteitä radioalan ammattilaisilla Yleisradion Turun toimituksessa. Ammattilaisilta sai paljon palautetta erityisesti rytmittämiseen. Lyhyitä taukoja kannattaa käyttää pitkien lauseiden välissä puhetta rytmittämään, pitkiä taas silloin, kun halutaan korostaa taustalla kuuluvaa tehosteääntä tai saada kuulija ajattelemaan kuulemaansa.

7 LOPUKSI

Audio-opastuksen suurin vahvuus on sen itsenäisyys. Yksinkertaisimmillaan valmis audio-opastus ei vaadi opastuskohteen henkilökunnalta mitään ylimääräistä työtä, vaan opastus toimii yksin ja itsenäisesti. Erityisen hyvin audio-opastus toimii Luostarinmäen käsityöläismuseon kaltaisessa kohteessa, jossa kerrottavaa on paljon enemmän, kuin mihin elävä opas noin tunnin mittaisella opaskierroksella voi paneutua. Audio-opastuksia voikin käyttää tukemaan muuta opastusta esimerkiksi niin, että elävässä opastuksessa vähemälle huomiolle jäävät yksityiskohdat ulkoistetaan osittain tai kokonaan audio-opastuksen puolelle.

Suurin haaste audio-opastusta laatiessa on kuulijan sijoittuminen ja katse. Radionomaista ilmaisu ei voi hyödyntää täysin sellaisenaan, sillä radiota tehdessä voidaan mielikuvat rakentaa kuulijalle tekstissä. Audio-opastusta kuunnellessa kuulija on itse paikalla ja näkee sen, mistä opastus kertoo. Audio-opastuksen mahdollisuudet kuulijan ohjaamiseen ovat vähäiset. Sopivilla sanamuodoilla ja sanavalinnoilla kuulijaa on kuitenkin mahdollista ohjata katsomaan tiettyjä asioita ja liikkumaan haluttuun paikkaan. ”Täällä lähempänä voit nähdä...”, ”jos katsoo tarkkaan...”, ”Esimerkiksi tämä katto on niin korkea että...”. Imperatiivien käyttöä en suosittelen, sillä jos kuulija ei haluaakaan astua lähemmäs, tai katsoa ylös, saattaa keskittyminen herpaantua.

Tehosteäänien käyttö on Luostarinmäen Käsityöläismuseon kaltaisen ulkoilmakohteen suhteen mielestäni kannattavaa. Ne elävöittävät kerrontaa ja välittävät kuulijalle sellaista tietoa, jota kertojan suuhun ei kannata laittaa. Tehosteäänit eivät kuitenkaan saa olla itsetarkoituksellisia ja jokaista efektiä on syytä harkita erikseen.

Suurin osa tässä opinnäytetyössä tehdystä havainnoista ja käytännöistä perustuu omiin kokemuksiini ja niiden vertailusta käytettyihin lähteisiin. Tärkeimmät havaintoni varsinaisen tuotannon teosta liittyvät työn valmisteluun ja perusteellisuuteen. Jokainen työvaihe vaatii erityistä paneutumista. Olen sitä mieltä, ettei yksikään audio-opastuksen tuotannon työvaiheista ole toista tärkeämpi, ja että jokaiseen työvaiheeseen, aina tiedonhankinnasta viimeiselevään äänityöhön on varattava aikaa myös suunnittelulle.

Jo tuotannon alkuvaiheessa tekijällä saattaa olla selkeä mielikuva siitä, millainen lopullinen audio-opastus on, mutta tilaajan näkökulma on myös otettava huomioon. Joskus

toimeksiantaja haluaa jotain muuta, kuin mitä itse on ajatellut tekevänsä. Jatkuvan vuoropuhelun merkitystä toimeksiantajan kanssa ei voi liiaksi korostaa. Ensimmäisessä tapaamisessa on sekä tekijän että toimeksiantajan päästävä yhteisymmärrykseen siitä, millaista tuotantoa toimeksiantaja omaan kohteeseensa haluaa. On myös muistettava, että tekijä on oman tuotantonsa ammattilainen ja hyvin perusteltuna myös omia näkemyksiä kannattaa tuoda esille. Toimeksiantajalle kannattaa kertoa millaiset kerronnalliset tehokeinot toimivat audio-opastuksessa, ja miten paljon faktatietoa kannattaa yrittää mahduttaa yhteen opastuksen osaan.

Tiedonhankinnan suhteen on tekijän oltava nöyrä. Toimeksiantaja on oman kohteensa asiantuntija ja vaikka omaa tiedonhankintaa täytyy olla tehtynä, on tekijän oltava valmis suureen toimitukselliseen työhön kun toimeksiantaja antaa tietoa kohteestaan. Toimeksiantaja saattaa pitää tärkeämpänä sellaisia seikkoja, jotka tekijän mielestä eivät välttämättä ole niin oleellisia audio-opastuksen näkökulmasta. Valtavastakin aineistosta on osattava kaivaa oleellisin.

Käsikirjoitus kannattaa mielestäni aloittaa sisältö edellä. Nostin aluksi jokaisesta audio-opastuksen osasta kolme tärkeintä faktaa, jotka ainakin oli äänitteellä kerrottava. Sen jälkeen kirjoitin nämä faktat auki lyhyesti ja arvioin paljonko aikaa niiden avaaminen kuulijalle vie. Tällöin sain raamit siihen, paljonko aikaa kaikelle muulle tarinankerronnalle ja elävöittämiselle on kunkin äänitteen kohdalla. Kun käsikirjoitus ja äänittäminen on hoidettu perusteellisesti, ei editointityön pitäisi olla kovin aikaavievää. Kun äänittäessä on itse voinut paneutua kuuntelemaan ääninäyttelijää, syntyy jo äänitysvaiheessa melko hyvä kuva siitä, miltä lopulliset äänitteet kuulostavat.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Aaltonen, J. 2011. Seikkailu todellisuuteen – Dokumenttielokuvan tekijän opas. Keuruu, Suomi: LIKE.

Alastalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: Faktoiden jäljillä.

Crook, T. 1999. Radio Drama, theory and practice.

Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 379.

Blomberg, E, Lepoluoto, A. 2005. Audiokirja - Audiotekniikkaa ammattilaisille ja kehittyneille harrastajille. Helsinki, Suomi, Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus

Koivumäki, A. 1993. Äänikerronta. Helsinki, Suomi, Opetushallituksen painatuskeskus

Lintula, Anni & Valkama, Meri 2009. Nuoren toimittajan eloonjäämisopas. Helsinki: Ajatus.

Puhakka M, Sjöberg-Pietarinen S, suom. Brita Löflund. 2010. Luostarinmäen käsityöläismuseo. Turku, Suomi, Turun Museokeskus

Siltanen J, 2003 Käsikirjoittaminen. Teoksessa Hirvonen E. (toim).

Underdahl, K. 2004. Adobe Premiere Pro For Dummies. Indianapolis, Yhdysvallat

Valo, Maarit. 1994. Käsitykset ja vaikutelmat äänestä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Verkkolähteet

Alcatraz-vankilan audio-opastus. Viitattu 5.5.2017

<https://www.alcatrazcruises.com/programs-and-events/cellhouse-audio-tour>

Articulate.com. 2009. 13 More Tips to Help You Record Narration Like the Pros. Viitattu 20.9.2017.

<http://blogs.articulate.com/rapid-elearning/13-more-tips-to-help-you-record-narration-like-the-pros/>

Ciccarelli, S. 2017. Narrating an audiobook. Viitattu 20.9.2017.

<https://www.voices.com/blog/narrating-audiobooks/>

Creative Commons - Tietoa lisensseistä. Viitattu 5.5.2017

<https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>

Euroopan parlamentti 2008. Täysistunto 25.9.2008. Viitattu 17.4.2016.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0456+0+DOC+XML+V0//EN>

Freesound.org. Viitattu 5.5.2017

<https://www.freesound.org/>

Giansante, L. Art Beyond Sight. Viitattu 27.9.2017.

<http://www.artbeyondsight.org/mei/verbal-description-training/writing-verbal-description-for-audio-guides/>

Giansante, L. lougiansante.org. Viitattu 29.9.2017.

<http://www.lougiansante.org/p/writing-verbal-description-audio-tours.html>

GoQr.me. Viitattu 5.5.2017

<http://goqr.me/>

QR-code generator. Viitattu 5.5.2017

<https://www.the-qrcode-generator.com/>

Statista.com. 2017. Number of smartphone users worldwide from 2014 to 2020 (in billions) Viitattu 5.5.2017

<https://www.statista.com/statistics/330695/number-of-smartphone-users-worldwide/>

Turun kaupunki. Turun Linnan ääniopastus. Viitattu 11.6.2017.

<https://www.turku.fi/turun-linna/opi-ja-koe/turun-linnan-aaniopastus>

Watson, R. International Travel News. 2017. Viitattu 10.10.2+17

<https://www.intltravelnews.com/2008/09/pros-and-cons-of-tour-group-audio-syste>

Wikipedia.org. Audio Tour. Viitattu 22.9.2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Audio_tour

LIITTEET

Liite 1. Käsikirjoitus Luostarinmäen käsityöläismuseon audio-opastukseen

INTRO

HEVONEN, RATAAT, KÄVELYÄ, KELLO, PUHEENSORINAA,

Eletään vuotta 1828. Turun palosta on kulunut vajaa vuosi. Pohjoismaiden suurin kaupunkipalo poltti valtaosan Suomen entistä pääkaupunkia ja jätti kodittomaksi 11 000 turkulaista.

Ympärilläsi levittävä Luostarinmäki on niitä harvoja alueita, joita tuli ei, kuin ihmeen kaupalla, tuhonnut.

Suomi on kuulunut kohta 20 vuotta Venäjälle. Turku on Suomen suurin kaupunki **kuinka monella** tuhannella asukkaallaan. Eletään suurten keksintöjen ja teknologian kehityksen aikakautta.

HÖYRYVETURI, HEVOSEN HIRNAHDUS, TEOLLISTA KOLINAA

Maailman ensimmäinen valokuva on jo otettu. Napoleon on kuollut vuosia sitten. Polttomoottori on keksitty ja sitä kehitetään kovaa vauhtia. Tanskalaiset ovat ensimmäisinä ylittäneet atlantin höyrylaivalla. Amerikassa on 24 osavaltiota ja niin kutsuttu villi länsi. Turun akatemia siirrettiin hiljattain palon jälkeen Helsinkiin.

Teknologian kehitys on kuitenkin vielä kaukana Suomesta, jossa perinteiset käsityöammatit ovat voimissaan.

PÄIVÄÄ HERRA SUUTARI TARVITSISIN UUDET POHJAT SAAPPAISIINI,

Luostarikortteli on laitakaupunkialuetta, jonka katuja kuluttavat työväen kengät ja satunnaiset hevoskärryt. Alue on kaupungin viimeinen kolkka. Korttelin laidalta alkavat pellot.

KAVION KOPSETTA, KÄRRYNPYÖRÄ MUKULAKIVIKADULLA (vaikkeisiälsellastollukaa), LEHMÄ,

Työväen korttelin asukkaiden elämä on hiljalleen asettunut palon aiheuttaman kaaoksen jälkeen takaisin raiteilleen. Viereisellä kadulla Köysimestari huutelee oppipojalleen ohjeita, satulasepän pajasta kantautuu työn ääniä ja katujen kulmassa olevan puodin ovi käy tiuhaan.

ALASIMEN KILKUTUSTA KAUKANA, VAIMEITA HUUTOJA, OVIENTÄ, KÄSITYÖN ÄÄNTÄ

Pienet hevoskärryt kolistelevat pitkin mukulakivikatua ja korttelin palovahti huutaa tutun ilmoituksen: korttelissa on kaikki kunnossa. Elämä on tavallista.

PALOVAHTI? VAIKO VAST MYÄHEMMI?

1. KATULYHTY

Päivänvalo rytmittää käsityöläisten elämää. Työtä tehdään silloin, kun sitä näkee tehdä. Kesällä työpäivät ovat pitkiä, kun yöt ovat lähes yöttömiä. Talvisaikaan ollaan enemmän kotiloissa päreer tai kynttilän valossa.

LINNUNLAULUA, KESÄ JA KÄRPÄSET,

Kun aurinko painuu mailleen, pimenevät Turun kadut lähes kokonaan. Kaupungissa pimeys luo turvattomuuden tunnetta, joten valaistusta tarvitaan.

Aivan pimeässä ei Luostarinmäen katuja tarvitse kulkea, valoa pimeyteen täällä loistavat katulyhdyt.

ASKELIA, KADUN ÄÄNIÄ,

Nykypäivänä nämä Luostarinmäen katulyhdyt toimivat sähköllä, mutta 1800-luvun alussa valolähteenä on pieni kynttilä. Nykyiset lamput vastaavat kuitenkin valomäärältään alkuperäistä kynttilänvaloa.

Nykyihminen pitää katuvaloja itsestään selvytenä. Ne räpsähtävät päälle automaattisesti pimeän tultua ilman sen suurempaa vaivannäköä. 1800-luvun alun Luostarinmäessä valaistus ei kuitenkaan ole aivan yhtä automaattista.

Edessäsi olevan katulyhdyn sytyttäminen on neljän sitä ympäröivän talon yhteinen tehtävä.

Yhtä lyhtyä hoiti neljän talon ryhmä, yksi talo aina viikon kerrallaan.

Joka ilta hämärän laskeutuessa astuu kynttilän sytyttäjä ulos tikapuut kainalossaan.

OVI NARAHTAA, LUKKO NAKSAHTAA,

Hän nousee tikkaillaan ylös lyhdyn luo, asettaa kynttilän varoen sen sisään, raapaisee tulitikun ja kynttilänpätkä leimahtaa liekkiin.

TIKAPUIDEN KOLINAA, LYHDYN METALLISEN LUUKUN (?) AUKEAMINEN, TULITIKUN RAAPAISU JA LEIMAHDUS

Hetken kuluttua myös viereisen korttelin kellosepän ovi aukeaa, ja seppä itse astelee oman lyhtynsä sytytykseen.

OVI AUKEAA JA SULKEUTUU, ASKELEITA, EHTOOTA,

Pian on korttelin kaikki lyhdyt sytytetty. Liekit lepattavat kelmeää loistettaan Luostarinmäen kaduille. Valoa ei ole paljon, mutta se riittää.

--

Nykypäivänä lamppuja palaa Turun kaduilla muutaman metrin välein, mutta täällä Luostarinmäellä lyhtyjä ei 1800-luvulla montaa ole. Ympärilläsi näkyvät lyhdyt voi laskea yhden käden sormin.

--

Lyhtyjien sytyttäjät painuvat yöpuulle ja pian Luostarinmäki nukkuu. Kadulla lyhtyjien himmeässä valossa liikkuu enää korttelin palovahti, joka pitää huolta, että lyhdyt palavat turvallisesti.

PALOVAHDIN HUUTO - "On keskiyö! Kaupungissa kaikki hyvin!", ASKELEITA, YÖN ÄÄNIÄ TAI ÄÄNETTÖMYYYTTÄ,

Tulipalojen torjunta otetaan täällä Turussa erityisen vakavasti, ja syystäkin. Onhan kaupunki palanut historiansa aikana kokonaista kolme-kymmentä-yksi kertaa. Joskin viimeisin, vuoden 1827 palo oli historian pahin - ja Pohjoismaiden suurin.

TULIPALO, KELLOT, HUUTOJA, LOPPUU LYHDYN LUUKUN SULKEMISEEN,

Katulyhtyjien elävän tulen luulisi olevan tulipaloriski, mutta tiedossa ei ole yhtään lyhdyn kynttilästä alkunsa saanutta paloa. Onhan kynttilä todella hyvässä suojassa lyhdyn sisällä.

Paljon katulyhtyjä todennäköisempiä palon aiheuttajia ovat esimerkiksi taloissa sisällä poltetut kynttilät, tai päreet.

Yön kuluessa kynttilät sammuvat omia aikojaan, mutta kohta aamu jälleen sarastaa ja Luostarinmäki herää arkiseen aherrukseen.

SIRKAN SIRITYSTÄ, YÖ-BED, KUKONLAULU KAKSI TAI KOLME KERTAA

2. IKKUNALUUKUT

Koti on täällä tärkeä jokaiselle, säädystä riippumatta. Omaan rauhaan haluaa päivän päätteeksi vetäytyä niin pappi, porvari kuin parturi. Ikkunалуukut tarjoavat yksityisyyttä ja turvaa.

ASTIOIDEN KILINÄÄ, KENGÄT LAUTALATTIAA VASTEN, LASTEN LEIKKEJÄ,

Nykypäivänä talojen ikkunoissa on kolminkertaiset ikkunalasit, jotka pitävät lämpöä niin hyvin, ettei ikkunoille tarvitse ajatuksia juuri uhrata. Täällä 1800-luvulla lasi on kuitenkin kallista, eikä edes kaksinkertaisiin ikkunoihin ole jokaisella varaa.

Monet ikkunalasit täällä ovat kierrätystavaraa; tuotu ehkä mukana sieltä, mistä tänne on muutettu. Köyhemmissä taloissa on tingitty myös ikkunan koosta. Lasien koko ja ikkunoiden määrä kulkee käsi kädessä talon varallisuuden kanssa.

1800-luvulla kaikki, myös lasi, tehdään käsityönä. Ikkunalasi on ohutta ja siksi melko heikkoa. Pienikin kärrynpyörästä lennähtävä kivi saattaa helposti rikkoa tai säröttää ikkunaa.

KÄRRY, IKKUNAN RIKKOUTUMINEN?, KADUN ELÄMÄÄ,

Uusi lasi on kallista, joten arvokasta ikkunaa suojellaan hartaasti.

Sen vuoksi tässä ympärillä näkyvissä ikkunoissa lähes jokaisessa on sivuilla puiset ikkunaluukut.

LUUKKU "PAMAHTAA" KIINNI, HAKA SULKEUTUU (TAI JOTAIN)

TUULI?

Joka yö luukut suljetaan jotta lämpö pysyisi talon sisällä, ja kutsumattomat vieraat ulkona. 1800-luvun alun rikostilastoja ei ole tutkittu, mutta rötöstelyä todennäköisesti esiintyi, erityisesti täällä köyhemmällä alueella.

Ikkunoita ei kadulle päin sijoitettu liikaa muutenkaan. Talon julkisivuna pidetään omaa sisäpihaa, ja siksi näissä kadun oikealla puolella olevissa taloissa ei juuri ikkunoita ole.

Tämä johtuu siitä, että kadun puoleiset ikkunat osoittaisivat pohjoiseen. Suurin osa päivän aurin-
gonvalosta tulee etelästä ja lisäksi pohjoinen tuuli on kylmä. Ikkunoiden ilmansuunta on todella oleellinen. Yhtään lämpöä ei haluta hukata.

TUULI?

Myös ikkunoiden eristys oli paljolti kierrätysmateriaalien varassa. Eristeenä käytettiin sitä, mitä milloinkin sattui olemaan saatavilla: sammalta, tuohta ja pellavaa.

Ikkunaluukkuja käytetään vain kadun puolella, joten sisäpihan ikkunat ovat valolle aina auki. Kirkkaimpina kuutamoina tuvassa näkee ilman kynttilää, ja uneton kukkuja voi valvoa pihan eläinten unta. Kadun puolella ikkunaluukku on raja kaupungin ja kodin välissä.

PÖLLÖ, SIRKKA, KUORSAUS, TULI UUNISSA,

3. KATUPEILI

Heilahtiko tuo verhokangas juuri? Merimiehen rouva taitaa olla jälleen uteliaalla tuulella.

Mutta eipä häntä voi syyttää, onhan heillä ikkunassaan melkein upouusi katupeili.

KADUN ÄÄNIÄ

Sen avulla utelias silmä voi katsella talon ikkunasta katua kumpaankin suuntaan rauhassa kehenkään huomaamatta. Kuten nähdä saattaa, aivan joka talon ikkunassa katupeiliä ei ole. Ovat-han ne kovin hintaviakin.

Myös juorupeilinä tunnettu ikkunan lisävaruste tarkoittaa, että talossa on hieman ylimääräistä rahaa. Kun kyseessä ei ole välttämätön, eikä kovin huokeakaan hankinta, voi juorupeiliä pitää 1800-luvun Luostarinmäen luksustuotteena. Tuon ajan televisiona.

AKKAIN PULINAA, JUORUAMISTA,

Aivan yksinomaan naapurien seuraamiseen peiliä ei kuitenkaan käytetä. Yksi katupeilin eduista on, ettei ulos katsoakseen tarvitse avata ikkunaa lainkaan.

Toisinaan sen takana saattoi nimittäin leijailta luotaantyöntävä haju, kun kadun avoviemäristä nousee varsinkin kesähelteillä melkoinen löyhkä. Talojen jätteet heitetään täällä Luostarinmäellä melko huolettomasti pihojen perälle ja pelloille, mistä jätevedet aikanaan valuvat tähän kadulle.

LASKIÄMPÄRI LOISKAHTAA TUNKIOLLE,

Katupeilin asentaminen sulkee pois myös ikkunaluukkujen käytön, sillä luukkua ei saa peilin päälle lyötyä kiinni. Sen vuoksi ikkunat täytyy tiivistää erityisen hyvin, jos kotiinsa haluaa juorupeilin.

Täällä Luostarinmäellä katupeili ei ole kovin yleinen näky. Useammin näihin saattaa törmätä hieman varakkaammilla alueilla, esimerkiksi Tuomiokirkon ympärillä Kirkkokorttelissa. Ja kuten kaikki hyvä, myös katupeilit rantautuivat Suomeen Ruotsista.

KIRKONKELLOT, KADUN ÄÄNIÄ, KAVIOIDEN KOPSE,

4. OSOITEKILPI

Turku on Suomen suurin kaupunki 1840-luvulle asti, vaikka pääkaupunki siirrettiin Helsinkiin jo vuonna 1812. Vaikka Turku on vielä Suomen suurin, on väkiluku nykypäivään verrattuna melko pieni. MITEN PALJON ASUI IHMISIÄ - MITEN PALJON NYT

Turku jakautuu neljään kortteliin, POHJOIS-, ETELÄ-, kirkkokortteliin ja Luostarikortteliin, johon myös Luostarinmäki kuuluu.

Turun kaduilla ei vielä ole nimiä, vaan kadut ja talot on numeroitu kortteleittain. Tämän portin ylle on kiinnitetty osoitekilpi, josta käy ilmi talon olevan Luostarikorttelin talo numero sata-seitsemänkymmentä-kolme.

Ulkopaikkakuntalaisen suunnistaminen Suomen suurimmassa kaupungissa saattaa ajoittain olla hieman hankalaa. Oikean osoitteen löytääkseen tulee tuntea talot ja niiden numerointi. Eksynyttä matkustajaa Turkulaiset auttavat mielellään.

Kaupunkilaisille numeroitu osoitejärjestelmä on selkeä. Tapaamiset sovitaan tunnettuun paikkaan, tietyn korttelin tietyille talolle.

Tavatkaamme huomenna tovi auringonnousun jälkeen siinä kammantekijän verstaan luona, aivan katulyhdyn alla.

Pihojen numerointi hyppii melkoisesti, SILLÄ TALOJA ON RAKENNETTU SEKALAISESSA JÄRJESTYKSESSÄ, eikä se aivan joka kadulla noudata suoraa numerojärjestystä. Tämän takia Luostarinmäellä on pihvoja, joiden osoitteen numero on puolikas, kuten tässä kadun toisella puolella oleva sata-seitsemän-kymmentä-yksi-ja-puoli.

VASARAN PAUKE, SAHA,

Myös yksittäiset pihat rakentuvat pikkuhiljaa ja sekalaisessa järjestyksessä. Ensin rakennetaan asuintalo, sitten verstaas, aitta tai sauna. Tässä ympärillä olevat pihat ovat umpipihoja, niitä siis ympäröivät rakennukset ja aidat joka puolelta.

Umpinaisten pihojen rakentamisen perinne tulee Turkuun maaseudulta, missä kokonaan suljetut pihat suojaavat asukkaita ja karjaa petoeläimiä vastaan. Myös kaupungissa suojaudutaan, mutta ei pedoilta, vaan kutsumattomilta vierailta ja laitapuolenkulkijoilta.

Kieltolaki astuu voimaan vasta sadan vuoden kuluttua, joten alkoholiakin työväenkorttelissa kului. Talon ympärillä saattaa pimeään tullen liikkua jos jonkinmoista hiippailijaa.

HUMALAISTA HORINAA, PULLON KILINÄÄ, KORKKI AUKEAA,

1800-luvun lakiteksteissä on melkoisesti ihmisten välisiä kahnauksia, pikkuriitoja ja vakavampikin rikoksia, eli mikään lintukoto ei Luostarinmäkikään ole.

Voi ajatella, että rikollisuus seuraa matalaa elintasoja, joten köyhä Luostarinmäki on usein lainvalvojain silmän alla.

Näin vuonna 1828, kun Suomi on ollut Venäjän vallan alla jo parikymmentä vuotta, valvoo järjestystä milliisi.

VENÄJÄÄ LYHYT DIALOGIEFEKTI

5. KIVET PORTIN PIELESSÄ

Tällaisia portinpielen koristeita ei aivan joka talossa olekaan! Kuten kaikki ylimääräinen täällä, myös nämä kivet portin pielessä kertovat talonväen hieman paksummasta palkkapussista.

VASARA, TALTTA, KIVENHAKKUU,

Kivissä näkyy selvästi taitavan kivenhakkaajan työstön jälki, taltan iskut ja halkaisu. Oikeanpuoleista kiveä on hieman kavennettu ja kavennuksen jälki näkyy. Hiekan alta paljastuu pieni osa kaventamatonta kiveä.

KIVEN HAKKAAMISTA, TALTAN KILKUTUSTA,

Kivityömiehiä täällä Luostarinmäellä asuu kyllä, ja tuossa kivenheiton päässä Vartiovuoren kupeessa on melko suuri kivilouhimokin. Ammattilaisista ei täällä ole puutetta.

VOSSIKKA, HEVONEN

Pelkästään silmäniloksi kivipaaseja ei tähän kuitenkaan ole tuotu. Niiden on tarkoitus suojata puista portinpieltä kolhuilta ja tölväisyltä. Harmittaahan se, jos hieno portti menee pilalle ohiajavan vossikan, eli hevuskärryn, kuljettajan huomion herpaantumisen vuoksi.

Mutta kelpaahan näin hienoa käsityötä esitellä naapureillekin.

Porttien kolhiintuminen ei ole kuitenkaan mikään jokapäiväinen vaiva, sillä Luostarikortteli ei ole varsinainen kauttakulkualue. Pääväylät kaupunkiin ovat Uudenmaantulli kilometrin verran idässä, ja Hämeen portti koillisessa. Sieltä kuorma-ajurit ja matkavankkurit kulkevat kaupunkiin ja muualle Suomeen.

Kärryjen kolinaa, ENEMPI KU AIEMMIN, LIIKENNERUUHKA SUORASTAAN,

Ajureita ja vossikan kuljettajia Luostarinmäeltä löytyy. Moni heistä on työntekijänä muualla, mutta kyllä heidän kärryjään täälläkin toisinaan näkyy. Onhan Luostarinmäen pääkatu leveä, joten hevuskärryt mahtuvat kolistelemaan tässä oikein hyvin.

Luostarikorttelissa on myös pikkuinen tori MISSÄ, joten jonkin verran liikennettä

sinne kulkee myös tätä kautta.

Torin elämää ja ääniä

Portinpielen kivien lisäksi huomionarvoinen on portin oikealla puolella seinässä roikkuva rautarengas. Siihen saa näppärästi kiinnitettyä hevosen, vaikka Luostarinmäen asukkailla ei niitä paljon olekaan. Ainakaan omia.

Kuten kadun toisella puolella ikkunalla oleva juorupeili, ovat tämän portin kivet ja hevosparkki 1800-luvun ylellisyyttä. Hieman paremman väen kodin koristetta.

6. TIKAPUUT JA PALOHAKA

Turku on yli 700-vuotisen historiansa aikana palanut kolmisenkymmentä kertaa. Tuhoisin paloista sattui vuoden 1827 syksyllä. Tuli tuhosi kaksi kolmasosaa kaupungista ja jätti kodittomaksi yksitoista-tuhatta turkulaista. Turun palo on suurin koskaan Suomessa sattunut katastrofi ja Pohjoismaiden suurin kaupunkipalo.

VAIMEA TULIPALO TAUSTALLA, PALOKELLOJEN ÄÄNTÄ, KAAOKSEN TUNTUA, ääni feidautuu pois pikkuhiljaa ensimmäisen kappaleen aikana. Fiilis takaumasta.

Paloturvallisuus on täällä kaikkien yhteinen asia. Vaikka siitä pidettiin huolta aiemminkin, on Turun palon jälkeisenä aikana paloturvallisuus entistä enemmän kaupunkilaisten mielessä. Luostarinmäellä joka katolle johtaa lakisääteiset, jykevät tikkaat. Palon sattuessa katolle on päästävä niin nopeasti kuin suinkin mahdollista.

Myös nuohouksesta on 1800-luvun Turussa säädetty laki ja palojärjestys määrää miten ja kuinka usein nuohous on suoritettava. Maaseudulla talonomistajat nuohoavat usein itse, mutta kaupungissa työn tekevät ammattinuohoojat.

PIIPUN RASSAAMISTA, HARJAN ÄÄNTÄ PIIPUN SISÄLLÄ, NUOHOOJAN ÄHINÄÄ

Laki säättää myös jokaisen talollisen pitämään huolta pakollisista palovarusteista. Joka talossa on tikapuiden lisäksi palohaka palavien kattorakenteiden purkamiseen, sekä vesiämpäri sammutusta varten. Niitä myös viranomaisen säännöllisesti tarkastaa.

Tässäkin pihassa katto on korkealla ja palohaka sen mukainen. Jykevän puun päässä oleva haka isketään kuin kuokka palaviin kattorakenteisiin, jotka riivitään alas. Näin suuren palohaahan käyttöön tarvitaan jo kaksi miestä. Jokaisen talon palovarustukseen kuuluu myös köysiluuta ja kaksi käsiruiskua.

LIEKKIEN RÄTINÄÄ, PALOHAAN ISKUJA KATTOON, PUTOAVIA KATTORAKENTEITA

Jo sata vuotta ovat palkalliset palovartiot kiertäneet Turku. Mukana vartiolla on palohaka ja räikkä huomion herättämiseen. Palovartio tuo myös osaltaan kaduille turvallisuutta viranomaisen näkyessä kansalaisille.

Palovahdin huuto

Aina tasatunnein palovahdit ilmoittavat kellonlyömän ja kertovat maailman olevan mallillaan.

Tai Palovahdin huuto tähän

7. VESIKOURU, VESIKEPPI

1800-luvulla vettä ei tule hanasta. Nykypäivänä on vaikea ajatellakaan, miten paljon vesi on vaikuttanut täällä Luostarinmäelläkin ihmisten elämään.

Arvokkainta on juomavesi. Sadevettä kun ei voi juoda. Sitä käytetään lähinnä peseytymiseen, pyykkäämiseen, karjan juottoon ja kasvimaan kasteluun. Juomiseen tarkoitettu vesi kannetaan kaivosta, eikä sellaista täällä Luostarinmäellä ollut.

VEDEN LOISKETTA NAPOLLA SAAVISSA, VESI LORISEE JUOMA-ASTIAAN

Veden kantaminen on Luostarinmäellä jokapäiväinen kotityö. Vettä haetaan kaivosta säännöllisesti joka aamu.

Lähin vedenottoaika sijaitsee reilun kilometrin päässä KUPITTAALLA VAI MISSÄ. Veden kantaminen on lähinnä talon naisten työtä, mistä vedenkatoriu'un nimitys "ämmänlänki" tulee.

KAIVONKANSI AUKEAA, VEDEN LORINAA KAIVOSSA, ÄMPÄRI UPPOAA VETEEN, KAMPI NITISEE,

Vasta jos vedestä on huutava pula, lähtevät talon miehet korennot olalla matkaan. Korento on pitkä ripa, jonka kummassakin päässä on kantaja, ja keskellä suuri saavi.

ASKELEITA

Koska juomavesi on haettava kaukaa, ei sitä ole syytä haaskata. Sadeveden kerääminen on äärimmäisen tärkeää, jotta karja saadaan juotettua ja kasvimaat kasteltua. Kun pihan räystäitä katsoo, huomaa äkkiä, että vesikourut reunustavat kaikkia kattoja.

SADETTA

Kourut on tehty halkaistusta puunrungosta, joka on kuorittu ja veistetty sopivan mittaiseksi,

SADE HELLITTÄÄ. PIENTÄ VEDEN TIPUTTELUA SAAVEIHIN: tip, tip, tip.

1800-luvulla rännien virkaa hoitavat vesikepit, eli vesikourujen päissä olevat pystysuorat rimat, joita pitkin sadevesi valuu tynnyreihin.

Tälläkin pihalla on useampi vesikeppi, mikä kertoo siitä, että sadeveden talteen kerääminen on tärkeää.

Jos kuivan kesän aikana sademäärä jää vähäiseksi, joudutaan kaikki vesi kantamaan kaivosta, mikä on valtava työtaakka koko talon väelle. Kuivana kautena vettä saa olla kantamassa yhteenään.

Jokapäiväinen elo täällä Luostarinmäellä rytmittyykin työnteon lisäksi paljolti myös veden kantamisen mukaan. Ämpärit tyhjänä kun ei kauaa huvita kärvistellä.

TYHJÄ SAAVI KUMISEE, äänen voisi saada aikaan esim pudottamalla kauhan tyhjään saaviin kaukaa äänittämällä

8. TURVEKATTO

Kun katselee Luostarinmäen talojen kattoja, huomaa nopeasti, ettei mitään yhtenäistä rakennuslinjaa ole. Talojen katot noudattavat sitä samaa sääntöä, kuin moni muu asia täällä: Jokainen rakentaa kattonsa siitä materiaalista, mitä milloinkin sattuu olemaan saatavilla.

VASARAN PAUKETTA, HIRSIEN KOLINAA

Esimerkiksi tuolla sivussa näkyy talo, jossa on kivikatto. Kivi oli rakennusmateriaalina huokeaa, ainakin silloin kun sitä oli jostain saatavana, esimerkiksi kivenhakkaajan työn sivutuotteena.

Tyypillisin Luostarinmäen talon kruunu on heinikkoa kasvava turvekatto, kuten tässä kuparisepän talossa. Turve on ennen kaikkea halpaa, ja sitä on saatavilla yllin kyllin läheisiltä pelloilta ja soilta. Juuri kaikkein köyhin väki asuu turvekaton alla.

Parhaimmillaan turvekatto on paitsi kestävä ja halpa, myös kaunis ja näyttävä. Kesällä turve kasvaa vehreää heinikkoa, joka heiluu rauhallisesti pienessä länsituulesa. Syksyllä ja talvella kattoa koristaa kauniin keltainen väriloisto, kun heinikko lakastuu ja pakastuu.

RAUHALLISTA TUULEN SUHINAA, LUMEN NARSKUNTA JALKOJEN ALLA

Suoraan kattohirren päälle turvetta ei kuitenkaan kasata, vaan väliin ladotaan tuohta. Kuten turvetta, myös tuohta voi kantaa lähimetsistä niin paljon kuin vain jaksaa.

Paljon turvetta tarvitaankin, sillä sadetta pitääkseen sitä täytyy lapioida jopa kymmenen sentin kerros koko katon alalle.

LAPION ISKUJA MULTAAN, SADETTA

Tässä katossa on hyvin nähtävillä turvekaton eri rakennusvaiheet. Alimmaisena räystäs ja katon puurakenteet, joiden päällä pilkottaa hieman tuohen reunaan. Lopuksi päälle on ladottu turvekerros. Märkä turve painaa tuohikerroksen tiiviiksi.

Oikein rakennettu turvekatto pitää tuvan kuivana mainiosti, kunhan katto on kunnossa ja hyvin huollettu.

Turve täytyy vaihtaa ajoittain, ainakin noin kymmenen vuoden välein, tai se alkaa päästää vettä läpi tuohen hapertuessa. Vanha turve lapioidaan pois ja tuohet vaihdetaan uusiin. Turvekattotal-koot eivät ole kevyttä puhdetyötä, vaan raskasta raatamista. Sangollinen kostea turvetta painaa aika tavalla.

Turvekaton suurin heikkous on sen tulenarkuus. Heinikko, tuohi ja turve ovat helposti syttyvää ja nopeasti palavaa materiaalia. Toisaalta tulipalon sattuessa palohaka puree turvekattoon ja tuohikerrokseen, kuin kuokka perunapeltoon. Yhdellä palohaahan tempaisulla katolta voi saada vedettyä alas suuren lohkon palavaa materiaalia.

KELLO, TULIPALON ÄÄNIÄ, HUUTOJA

9. KÖYSIRATA

Kuten monissa muissa rannikkokaupungeissa, on Turussakin köydenpunojalla tärkeä työ. Purje-laiva-aikakaudella köyttä tarvitaan paljon ja päivittäisissä askareissakin ohuemmat nyörit ovat tarpeen.

Luostarinmäen köydenpunontarata, eli paana, on vain nelisenkymmentä metriä pitkä, mikä ei ole puoltakaan radan tavanomaisesta pituudesta. Kuten useimmat vanhat köydenpunontaradat, on Luostarinmäen paanakin kattamaton. Työtä tehdään taivasalla ja vain kehruupyörän, eli hiulun, päällä on pieni katos.

RAPINAA, REMMI KIINNITETÄÄN, HAMPUN KAHINAA,

Työn alkaessa mestari kiinnittää hampua kehruuremmin avulla vyötäisilleen. Siitä hän vetää muutamia kuituja ja pyöräyttää ne kehruulaitteessa olevaan koukkuun. Suureen kehruupyörään on kiinnitetty kampi, josta pyörää pyöritetään. Nahkahihnan avulla hiulun pyörimisliike välitetään pienemmälle pyörälle, jossa koukku, ja kuidut ovat kiinni.

Oppipoika kääntää suurta kehruupyörää ja nahkahihnan avulla koukku alkaa pyöriä. Tämän jälkeen mestari kävelee hitaasti taaksepäin ja kiinnittää aina uusia kuituja kehruupyörän avulla kiertävään lankaan.

KIRISTYVÄN KÖYDEN NATINA

Pikkuhiljaa kiertyvä köysi valmistuu, kun mestari lisää siihen kuituja vyötäisiltään. Köysi kiertyy itsensä ympärille, sitoen samalla uudet hampukuidut sen jatkeeksi.

ASKELEITA, KAIKKEA MAHDOLLISTA KOLINAA, NATINAA, NITINÄÄ, TÄRINÄÄ

Mestari ohjeistaa oppipoikaa siitä, miten nopeasti pyörää tulee pyörittää. Edetessään paanalla kauemmas antaa mestari jalka- ja käsimerkkejä hiulunkääntäjälle. Valmiit langat asetetaan radan varrella oleviin tolppiin, eli mikkoihin, jotta ne eivät sotkeennu keskenään tai likaannu maassa.

VÄHÄN VAUHTIA! VÄHÄN VIELÄ!

Kehruupyörää voi käyttää useampi punoja samanaikaisesti. Hampusta punottiin paksumpia köysiä, pellavasta hienompia lankoja.

Köydenpunojien ammattikunta jakaantuu kahteen kastiin: hampunkehrääjiin ja köydenpunojiin. Köydenpunontapaanoja oli Turussakin muutama. Crichton-Vulcanin telakka perusti vuonna 1747 jokivarteen Linnankadulle köydenpunomon, jonka katettu paana on samalla paikalla edelleenkin.

Liite 2. Kysymysluettelo Luostarinmäen käsityöläismuseon asiantuntijan haastatteluun

Intro

- Minkälainen kesä vuonna 1828 oli ?
- Millainen Turku on=
- Millaisia ihmisiä täällä asuu?
- Minkälainen on heidän arkensa, viikkorytmensä, perheensä?
- Millainen luokkajako?
- Millaisia ihmisiä juuri tällä alueella?
- Mitä maailmalla on tapahtunut?
- Millainen Turku on verrattuna muuhun maailmaan?

Ikkunaluukut

- Mistä lasi tuli, kuka sen teki?
- Joutuiko joku tinkimään ikkunoista?
- Miksi ei saanut sijoittaa kohti naapurin pihaa?
- Kun ei ollut tuplaikkunoita, niin miten noi luukut eristettiin?

Katulyhty

- Mihin aikaan lyhty sytettiin?
- Mihin aikaan katuvalot olivat päällä?
- Milloin sammutettiin?
- Pitikö öljylamppukin käydä erikseen sytyttämässä?
- Oliko eroja kesä-talviajassa, paloiko lyhty talvella pitempiä aikoja?
- Onko tiedossa jotain katulyhtyihin liittyviä tulipaloja?

Katupeili

- Kenellä niitä oli?

- Kuka sitä käytti?
- Miksi? Mikä oli pääasiallinen syy, että näitä piti olla?
- Oliko katupeili ikään kuin sen ajan viihdettä, vrt. telkkari?
- Mihin asti niitä on ollut käytössä?

Osoitekilpi

- Milloin korttelijaosta on luovuttu, eli milloin alettiin puhua katuosoitteista?
- Onko näillä luostarinmäen kaduilla ollut nimet?
- Eli onko voinut sanoa, että nähdään siinä kulmassa?
- Tässä mainittiin, että umpipiha suojasi luvattomilta kulkijoilta, oliko elämä silloin turvatonta?
- Oliko suojautuminen oikeasti niin tarpeen?
- Millaista rikollisuus oli Turussa tuohon aikaan?
- Oliko kaupunki turvaton?
- Millaista oli lainvalvonta? Kuka suojasi kaupunkilaisia?
- Mitä sitten jos jotakin tapahtui?
- Millainen oli rangaistus?

Kivet portin pielessä

- Miten paljon liikennettä näillä kaduilla on ollut?
- Paljonko tämän korttelin ulkopuolelta on tultu tänne?
- Eli kun täällä oli paljon käsityöläisiä, niin tultiinko täältä hakemaan kampa ja satula, vai oliko näitä taitajia muuallakin?
- Paljonko tultiin kaupungin ulkopuolelta?
- Paljonko hevosta ja vossikkaa tässä kulki?
- Miten iso ongelma tämä porttien rikkoutuminen on ollut?
- Eli onko tosiaan ollut tarpeen suojata portteja näillä kivillä?

Tikapuut ja palohaka

- Kuinka usein piti nuohota?
- Oliko tällä alueella vakionuohooja?
- Kuinka usein tulipaloja sitten syttyi, kun piti olla tikkaat ja ylipäättään oli varauduttu niin hyvin?
- Miten palohakaa käytettiin?
- Miten palokirvestä käytettiin?
- Pihalla piti olla täysi tynnyri, mistä vesi saatiin?
- Kenen vastuulla tämä kaikki oli? Oliko "palomiehen työ" kenen tahansa vastuulla?
- Oliko palovakuutus itsestäänselvyys?
- Palovahti, miten järjestelmä toimi?
- Oliko tämä se kaveri joka huusi: kello on kaksi, kaupungissa kaikki hyvin?
- Millaista palovahdin työ oli?
- Miten paljon heitä oli?
- Voiko puhua palokunnasta?
- Onko tietoa jostakin palosta, joka on saatu hallintaan?
- Onko tiedossa sankaritarinoita, läheltä piti -tilanteita?

Turvekatto/tuohikatto

- Mistä turve on peräisin, mistä tuohi on peräisin
- Kuka ne rakensi?
- Miten se on rakennettu?
- Miten se piti lämpöä, eristikö vettä?
- Turpeesta kasvoi sitten heinää, onko se siis turvekatto kun kasvaa heinää?
- Kahdessa pihassa on käytetty kiviliuskoja, miksei kaikissa?
- Miksi turve, miksi kivi, miksi tuohi?
- Mitä eroja?

- Missä se kivilouhimo tarkalleen oli? Jos ajattelee nykyturkua.
- Mistä rakentajat? Tehtiinkö talkoina?

Vesikouru

- Missä kaivot olivat?
- Mitä täysi vesilaisti painaa?
- Minkä kokoiset ämpärit?
- Millainen oli vesikelkka
- Joesta, lähteestä? Kupittaalta?
- Miten vesi rytmitti elämää?
- Milloin sitten vettä tuli hanasta?

Köysirata

- Miten tässä on työskennelty?
- Kaikki osat käydään läpi
- Mitä on häkilöity hamppu?
- Mistä saatiin pellavaa, mistä hamppua?
- Mistä terva? Missä tervahauta?
- Oliko se vientituote?
- Millainen merkitys köydenpunonnalla oli?
- paljonko esim tällaisella köysiradalla tehtiin päivässä?
- Millaisia työpäiviä? 7 päivää aamusta iltaan? miten?
- Kuinka monta työntekijää tarvittiin pyörittämään tällaista?
- Onko käsityöammatteihin liittynyt aina oppipoika ja mestari, onko työ aina periytynyt?